

Erhvervene og de langtidsledige

Marginalisering og integration på arbejdsmarkedet

***Mohammad Azhar Hussain
Lars Pico Geerdsen***

København 1998
Socialforskningsinstituttet
98:8

***Erhvervene og de langtidsledige
Marginalisering og integration på arbejdsmarkedet***

Programleder: Lisbeth Pedersen

ISSN 1396-1810

ISBN 87-7487-591-4

Sats og tilrettelæggelse: Socialforskningsinstituttet efter principiayout af Bysted A/S

Omslagsfoto: Tomas Bertelsen/Billedhuset

Oplag: 1.000

Trykkeri: Holbæk Center-Tryk A/S

Socialforskningsinstituttet

Herluf Trolles Gade 11

1052 K

Tlf. 33 48 08 00

Fax 33 48 08 33

Socialforskningsinstituttets publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden. Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver Socialforskningsinstituttets publikationer, bedes sendt til instituttet.

Forord

I perioden fra 1988 til 1994 skete der en betydelig stigning i antallet af marginaliserede på arbejdsmarkedet. Denne udvikling er tidligere påvist i rapporten "Marginalisering 1990-1994" fra Socialforskningsinstituttet. Af rapporten fremgår det, at risikoen for at blive marginaliseret er skævt fordelt på personer af forskellig køn og alder og med forskelligt kvalifikationsniveau. Endvidere antyder enkelte resultater i rapporten, at ikke alene personkarakteristika, men også branchetilhørsforhold spiller ind på personers marginaliseringsrisiko. Herudover beskæftiger rapporten sig bl.a. med de marginaliseredes mobilitet. Det fremgår, at knap to ud af fem marginaliserede i 1990 havde opnået en stabil tilknytning til arbejdsmarkedet i 1994.

I denne rapport uddybes ovennævnte resultater fra Socialforskningsinstituttets tidligere marginaliseringsanalyse, idet der for samme undersøgelsesperiode ses nærmere på, hvilke typer af erhverv og virksomheder de tidligere beskæftigede marginaliserede kommer fra. Desuden undersøges det, hvor personer med meget lange ledighedsperioder opnår beskæftigelse. Et centralt spørgsmål bag analysen er, om de marginaliserede synes at være knyttet til bestemte typer erhverv, eller om de marginaliserede forlader én type af erhverv, mens det er helt andre erhverv, der integrerer personer med lange ledighedsperioder bag sig. I analysen måles marginaliserings- og integrationsomfanget i forskellige brancher og i virksomheder med forskellig størrelse, kvalifikationsniveau, produktionsudvikling, personaleomsætning og aflønningspraksis.

Rapporten er forfattet af forsker, cand. polit. Mohammad Azhar Hussain og forskningsassistent, cand. polit. Lars Pico Geerdsen. Analyserne er udført af Mohammad Azhar Hussain. Programleder, cand.polit. ph.d. Lisbeth Pedersen har stået for den faglige ledelse af projektet. Undersøgelsens design har været diskuteret med repræsentanter fra Arbejdsministeriet, Finansministeriet, Erhvervsministeriet og Danmarks Statistik. Konsulent, cand. polit. et stat. Olaf Ingerslev har deltaget i konstruktionen af analysens database. Undersøgelsen er igangsat efter aftale med Erhvervsministeriet, der også har bidraget til finansieringen.

København, april 1998
Jørgen Søndergaard

Indhold

Kapitel 1

Sammenfatning	7
Formål og metode	7
Datagrundlaget	8
Branchegennemgang	9
Uddannelse	11
Produktionsændringer og personaleomsætning	13
Aflønning	14
Konklusion	15

Kapitel 2

Problemstillinger og metode	19
Problemstillinger	19
Afgrænsning af analysen	21
Data og metode	22

Kapitel 3

Branchegennemgang	29
Marginaliseredes tidligere branchetilknytning	29
Integreres branchetilknytning	35
Nettomarginalisering	41
Sammenfatning	45

Kapitel

Virksomhedernes kvalifikationsniveau	47
Virksomhedernes gennemsnitlige uddannelsesniveau	48
Marginalisering og kvalifikationsefterspørgsel	50
Integration og kvalifikationsefterspørgsel	54
Sammenhæng mellem marginalisering og integration for de lavtuddannede	56
Sammenfatning	58

Kapitel 5

Ændringer i antal ansatte og personaleomsætning	61
--	----

Kapitel 6

Aflønning	67
Forskel i lønniveau	67

Lønspredning	72
Sammenfatning	77
Litteratur	79
Socialforskningsinstituttets udgivelser siden 1.1.1997	81

Sammenfatning

Formål og metode

I lavkonjunkturperioden fra 1986 til 1994 steg antallet af langtidsledige betydeligt. Tidligere undersøgelser har givet et billede af, hvilke typer af arbejdstagere, der især rammes af langtidsledighed. Vi ved således, at især personer med få uddannelsesmæssige kvalifikationer samt kvinder og de ældste arbejdstagere har større risiko for at blive langtidsledige end øvrige erhvervsaktive. Derimod ved vi mindre om, hvor på arbejdsmarkedet de langtidsledige kommer fra.

Vi har ligeledes begrænset viden om, hvor på arbejdsmarkedet langtidsledige ansættes, hvis de igen kommer i beskæftigelse. Det fremgår af Ingerslev & Pedersen (1996), at 40 pct. af dem, der i 1990 havde haft høj ledighed gennem en treårig periode, havde opnået en mere eller mindre stabil tilknytning til arbejdsmarkedet i 1994. Det er imidlertid ikke undersøgt, hvilke erhverv og hvilke typer af virksomheder der bidrog til integrationen af arbejdstagere med lange ledighedsperioder.

Formålet med denne rapport er at undersøge, hvilke typer af erhverv og virksomheder de tidligere beskæftigede langtidsledige kommer fra, samt hvor personer med lange ledighedsperioder opnår beskæftigelse. Udgangspunktet for analysen er spørgsmålet, hvorvidt langtidsledige er knyttet til bestemte erhverv, eller om den generelle tendens er, at langtidsledige forlader en type af erhverv, mens det er helt andre typer, der integrerer personer med lange ledighedsperioder.

Rapporten vedrører den gruppe af langtidsledige, der i en flerårig periode har været ramt af ledighed og derfor har en forøget risiko for at blive stødt helt ud af arbejdsmarkedet. Personer i denne gruppe betegnes ofte som arbejdsmarkedsmarginaliserede.

Der er flere grunde til, at der opstår marginaliseringsproblemer på arbejdsmarkedet. Konjunkturpåvirkninger og strukturelle problemer skaber langtidsledighed, der dermed ofte er et resultat af et samspil mellem mekanismer på arbejdsmarkedets udbuds- og efterspørgselsside. Nærværende analyse søger at sætte fokus på arbejdsmarkedets efterspørgselsside. Ud over at undersøge marginaliserings- og integrationsomfanget i forskellige brancher og i virksomheder af forskellig størrelse, undersøges også variationer mellem virksomheder med forskelligt kvalifikationsniveau, produktionsudvikling, personaleomsætning og aflønningspraksis. Baggrunden for, at disse forhold inddrages i analysen, er nærmere beskrevet i kapitel 2.

Rapporten søger primært at beskrive nogle sammenhænge mellem marginaliserings- og integrationsomfanget på den ene side og en række virksomhedskarakteristika på den anden side. Der gives således ikke fyldestgørende forklaringer på, hvorfor disse sammenhænge findes.

I det følgende gives først en kort beskrivelse af datagrundlaget. Dernæst gives en kapitelvis gennemgang af undersøgelsens hovedresultater.

Datagrundlaget

Analyserne er baseret på en sammenkobling af Socialforskningsregisteret (SFR) og Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning (IDA). Datamaterialet dækker perioden fra 1988 til 1994. I analysen undersøges erhvervstilknytningen for de personer, der var marginaliseret i 1994. Gruppen er afgrænset ved de personer, der har haft en ledighedsgrad på over 70 pct. i perioden 1992-1994. Disse personers erhvervstilknytning er fastlagt ud fra, hvilke virksomheder de havde stabil beskæftigelse i mellem 1988 og 1991. Tilsvarende er det for de marginaliserede i 1990 undersøgt, hvor de første gang fik stabil beskæftigelse i perioden mellem 1991 og 1993. Da det kun er personer, der har haft en stabil tilknytning til en virksomhed, der er omfattet af analysen, er det

altså en mindre andel af den samlede gruppe af marginaliserede, der indgår.

Analysens centrale mål er marginaliserings- og integrationsprocenterne. De beregnes ved at sætte antallet af marginaliserede eller integrerede i forhold til den samlede beskæftigelse inden for et virksomhedssegment. Derved bliver de et udtryk for hhv. den gennemsnitlige marginaliseringsrisiko og den gennemsnitlige integrationstilbøjelighed.

Virksomheders samlede effekt på bestanden af marginaliserede afhænger både af deres marginaliserings- og integrationstilbøjelighed. Effekten af en branches marginalisering kan således opvejes af en tilsvarende høj integration. I et forsøg på at beskrive den samlede effekt på marginaliseringen udregnes nettomarginaliseringen som forskellen mellem marginaliseringsprocent og integrationsprocent.

Branchegennemgang

Tidligere undersøgelser har vist, at marginaliseringsproblemet ikke er jævnt fordelt på sektorer og brancher. Disse undersøgelser har betragtet problemet for udvalgte sektorer eller på et helt overordnet sektorniveau. I denne analyse undersøges fordelingen af marginaliserede og integrerede personer for hele arbejdsmarkedet opdelt på 9 erhvervssektorer og 26 brancher.

Analysen viser, at over 50 pct. af de marginaliserede kommer fra fremstillingssektoren og sektoren for offentlige og private tjenesteydelser. Disse sektorer beskæftiger imidlertid også over halvdelen af lønmodtagerne. Opgøres antallet af marginaliserede i forhold til beskæftigelsen, har fremstillingssektoren den højeste marginaliseringsprocent, mens sektoren for offentlige og private tjenesteydelser har en relativt lav marginaliseringsprocent. Særlig lav er marginaliseringsprocenten for sektoren for landbrug, fiskeri og råstofudvinding.

Opdelingen i 26 brancher viser, at der er store afvigelser i de forskellige branchers marginaliseringsprocenter. Inden for fremstillingssektoren har alle brancher høje marginaliseringsprocenter. Særlig høj er procenten for tekstil og beklædning, der har oplevet et betydeligt fald i beskæftigelsen i analyseperioden. Analysen peger dog ikke på en entydig sammenhæng mellem branchernes marginaliseringsprocent og beskæftigelsesudvikling. Inden for jern- og metalbranchen er marginaliseringsprocenten ligeledes høj trods en nogenlunde konstant beskæftigelse i perioden. Tilsvarende har branchen for hotel- og restaurationsvirksomhed en høj marginaliseringsprocent trods en mindre fremgang i beskæftigelsen.

Det modsatte billede tegner sig for bygge- og anlægsbranchen, der har oplevet indskrænkninger i beskæftigelsen, men har en marginaliseringsprocent på niveau med gennemsnittet. De ansatte inden for denne konjunkturfølsomme branche har tilsyneladende lettere ved at finde beskæftigelse inden for andre brancher.

Inden for sektoren for offentlige og personlige tjenesteydelser har alle brancher relativt lave marginaliseringsprocenter. De sociale institutioner ligger dog noget højere end de øvrige.

Gruppen af tidligere marginaliserede, der er blevet integreret på arbejdsmarkedet i perioden fra 1991 til 1994, har primært fundet beskæftigelse i fremstillingssektoren samt i sektoren for offentlige og private tjenesteydelser. Desuden har en relativt stor andel fundet beskæftigelse i handel, hotel og restaurationsvirksomhed.

Sammenholdes antallet af integrerede personer med branchernes beskæftigelse, viser det sig, at fremstillingsvirksomhed har en integrationsprocent omkring gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet. Sektoren for offentlige og private tjenesteydelser har som den eneste en integrationsprocent, der ligger over gennemsnittet. Denne sektor har således en lav marginaliseringsprocent og en høj integrationsprocent. Det kan både skyldes, at den er robust over

for konjunkturudsving, og at en stor del af de ledige aktiveres i den sektor.

En opdeling på 26 brancher viser, at den beskæftigelsestunge jern og metalindustri samt tekstil og beklædningsindustrien, der begge har oplevet beskæftigelsestilbagegang, har relativt høje integrationsprocenter. Desuden observeres særligt høje integrationsprocenter for hotel og restauration samt for de sociale institutioner.

Lægges nettomarginaliseringsudtrykket til grund for en vurdering af den branchevise (netto)marginalisering er konklusionen med hensyn til højeste marginalisering stort set uændret, idet fremstillingserhverv samt hotel og restauration optræder med høj nettomarginalisering.

Uddannelse

Vi ved, at det især er personer med få uddannelsesmæssige kvalifikationer, der rammes af langtidsledighed og marginalisering. Det kan både være en effekt af, at teknologiske ændringer forskyder arbejdskraftefterspørgslen over mod den højere uddannede arbejdskraft, og af at det især er den lavt uddannede arbejdskraft, der rammes af ledighed i perioder med produktionsnedgang.

I denne analyse undersøges sammenhængen mellem virksomhedernes kvalifikationsniveau og marginaliserings- og integrationsprocenten. Virksomhedernes kvalifikationsniveau måles som et gennemsnit af de ansattes uddannelsesniveau, der fastsættes ud fra uddannelsernes normerede varighed.

Analyser viser, at virksomheder, der overvejende har lavtuddannede ansatte, har højere marginaliseringsprocenter end andre virksomheder. Dette går igen for de fleste brancher. En af undtagelserne er tekstil og beklædningsbranchen, der har høje marginaliseringsprocenter uanset uddannelsesniveau.

Integrationsprocenten er ligeledes højest for de virksomheder, der overvejende beskæftiger lavtuddannede. Det viser sig dog, at inte-

gration i endnu højere grad end marginalisering er koncentreret på virksomheder, hvor de ansatte overvejende er lavtuddannede. Således gælder det for en stor del af brancherne, at der ikke har fundet integration sted på virksomheder, hvor de ansatte har højt uddannelsesniveau. Som undtagelser fra det generelle billede finder man sektoren for offentlige og private tjenesteydelser samt visse brancher inden for fremstillingssektoren, der udmærker sig ved også at have høje integrationsprocenter for virksomheder med et højere kvalifikationsniveau.

Ved en sammenligning af marginalisering og integration på brancheniveau tegner der sig en positiv sammenhæng mellem niveauet for marginalisering og integration for den lavt kvalificerede arbejdskraft.

Næsten alle brancher inden for fremstillingssektoren har både marginaliseringsprocent og integrationsprocent over gennemsnittet. Det peger på, at marginaliseringsproblemerne skal tilskrives andre forhold end forskydninger i arbejdskraftefterspørgslen for sektoren som helhed. Det udelukker ikke, at der sker betydelige forskydninger i arbejdskraftefterspørgslen mellem virksomheder inden for fremstillingssektoren.

Enkelte brancher inden for fremstillingssektoren og den private servicesektor har høje marginaliseringsprocenter og lave integrationsprocenter. Det kan være et tegn på, at arbejdskraftefterspørgslen drejes væk fra den lavt kvalificerede arbejdskraft på disse delarbejdsmarkeder.

Sektoren for offentlige og personlige tjenesteydelser udmærker sig ved for næsten alle brancher at have en marginaliseringprocent under gennemsnittet og en integrationsprocent over gennemsnittet. Denne sektor er vigtig i bestræbelserne på at skabe og bevare arbejdspladser for den lavt kvalificerede arbejdskraft.

Produktionsændringer og personaleomsætning

Empiriske undersøgelser viser, at et fald i beskæftigelsen som følge af en lavkonjunktur medfører en stigning i antal langtidsledige, hvorimod antal af personer med korte ledighedsperioder ikke påvirkes i samme omfang. Endvidere finder flere studier, at virksomheder ved en produktionsnedgang koncentrerer afskedigelserne om personer med et lavt uddannelsesniveau. Hvis fald i beskæftigelsen således overvejende rammer bestemte grupper på arbejdsmarkedet, må det forventes at øge disse gruppers risiko for marginalisering.

Det må ligeledes forventes, at personaleomsætningen i den enkelte virksomhed påvirker niveauet for marginalisering og integration. En høj personaleomsætning kan betyde, at opbygningen af de nødvendige arbejdsmarkedskvalifikationer forhindres som følge af mange ledighedsperioder. Omvendt betyder en stor personaleomsætning også, at flere har mulighed for at komme i beskæftigelse. Det er således ikke muligt på forhånd at udlede en entydig effekt af niveauet for personaleomsætningen.

Ved at sammenholde ændringer i beskæftigelsesniveau for de enkelte virksomheder med marginaliseringsprocent og integrationsprocent findes, at marginaliseringsprocenten er højest for virksomheder med et stort fald i beskæftigelsen. Tilsvarende er integrationsprocenten højest for virksomheder med stor beskæftigelsesvækst. Lidt overraskende viser det sig ligeledes, at selv blandt virksomheder, der har mere end fordoblet antallet af ansatte i perioden, finder marginalisering sted. Tilsvarende viser det sig, at virksomheder, som har haft en nedgang i antal ansatte på over 40 pct., stadigvæk har været i stand til at integrere personer.

For personaleomsætningen viser det sig, at jo større personaleomsætningen er, desto større er marginaliseringsprocenten. Umiddelbart indikerer dette, at høj personaleomsætning medfører øget risiko for marginalisering for personer, der allerede har beskæftigelse. Omvendt kan det naturligvis også gælde, at en forøget personaleomsætning er et resultat af, at arbejdstagernes kvalifika-

tionsniveau er lavt og deres økonomiske incitament til at være i beskæftigelse begrænset.

For personer, der er marginaliserede, viser det sig, at øget personaleomsætning medfører en øget integrationsprocent, altså øget sandsynlighed for at blive integreret på arbejdsmarkedet.

Aflønning

En af forklaringerne på ledighed er, at lønningerne er presset så højt op, at de lavest kvalificerede har vanskeligt ved at finde beskæftigelse ved det gældende lønniveau. Det kan skyldes, at arbejdsgiverne finder det optimalt at sætte lønnen over markedslønnen, fordi det derved bliver lettere at tiltrække og fastholde kvalificeret arbejdskraft. Det kan også skyldes, at de beskæftigede arbejdstagere har kunne forhandle lønnen op. Samtidig er lønstrukturen sammenpresset og ufleksibel på store dele af arbejdsmarkedet, hvilket betyder, at den lavest kvalificerede arbejdskraft ikke klarer konkurrencen om jobbene.

I denne rapport beskrives sammenhængen mellem marginalisering/integration og lønniveauet og lønspredningen på virksomhedsniveauet. Sammenhængen undersøges for personer uden en erhvervskompetencegivende uddannelse og for personer med erhvervsfaglig uddannelse. Lønniveauet er repræsenteret ved virksomhedens aflønning i forhold til sektorens aflønning for de to nævnte uddannelsesgrupper. Lønspredningen ses relativt til sektorens lønspredning.

For den lavt kvalificerede arbejdskraft viser analysen, at marginaliseringsprocenten stiger med et stigende lønniveau, mens der ikke findes samme entydige sammenhæng mellem integrationsprocenten og lønniveauet. For gruppen med en erhvervsfaglig uddannelse er der ikke en systematisk sammenhæng mellem marginaliseringsprocenten og lønniveauet. Til gengæld er der en tendens til, at integrationsprocenten er højest i virksomheder med et lavt lønniveau. Samlet betyder det, at for den lavt kvalificerede arbejdskraft er nettomarginaliseringsprocenten tydeligvis højere på

virksomheder med et højt lønniveau, mens sammenhængen er mindre klar for gruppen med en erhvervsfaglig uddannelse.

Betragtes sammenhængen mellem lønniveau og nettomarginalisering på brancheniveau, genfinder man den positive sammenhæng mellem lønniveau og nettomarginalisering i 11 ud af 26 brancher. Desuden findes sammenhængen for de mindre og de mellemstore virksomheder.

For lønspredningsniveauer under gennemsnittet er der en negativ sammenhæng mellem lønspredning og nettomarginalisering. Virksomheder med en lønspredning på mindst 50 pct.point under sektorlønspredningen har således en 50 pct.'s højere nettomarginalisering end virksomheder, hvor lønspredningen svarer til sektorens lønspredning. For lønspredning over gennemsnittet er nettomarginaliseringen relativt konstant.

Den sammenhæng der kan konstateres mellem nettomarginaliseringen og lønspredning gælder for en stor del af arbejdsmarkedet. Således er ca. 85 pct. beskæftiget i og ca. 80 pct. marginaliseret fra de brancher, hvor nettomarginaliseringsprocenten stiger med faldende lønspredning.

Konklusion

Denne analyse er gennemført på et datamateriale fra en lavkonjunkturperiode. Nogle af de marginaliserings- og integrationsmønstre, der tegner sig i analysen, kan forandres i perioder med stigende beskæftigelse. Desuden skal det pointeres, at de ovenfor beskrevne observationer er baseret på data fra 1988-1994 og derfor ikke tager højde for effekten af arbejdsmarkedstiltag samt andre strukturelle ændringer efter denne periode. Mange af resultaterne synes dog at have en mere generel gyldighed.

Analysen peger på, at nogle virksomhedssegmenter i højere grad end andre udgør et arbejdsmarked for de arbejdstagere, der har en yderlig position på arbejdsmarkedet. Det gælder først og fremmest virksomhederne inden for fremstillingssektoren, hotel og

restaurationsbranchen samt sektoren for offentlige og private tjenesteydelser. Det gælder også virksomheder, der har et gennemsnitligt lavt uddannelsesniveau. Der synes ikke at ske forskydninger i dette billede inden for analyseperioden.

Det har primært været formålet at beskrive sammenhænge mellem marginalisering/integration og en række virksomhedskaraktistika. Analysens karakter betyder, at der vanskeligt kan påvises årsagssammenhænge. Resultaterne peger dog på en række forhold med relevans for forklaringen af arbejdsmarkedets marginaliseringsproblemer.

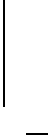
For det første har lavkonjunkturen medført, at de lavest kvalificerede arbejdstagere ikke i tilstrækkeligt omfang har haft mulighed for at afsætte deres arbejdskraft på de dele af arbejdsmarkedet, hvor de typisk finder beskæftigelse. Undersøgelsen viser dog også, at selv virksomheder med beskæftigelsesnedgang er i stand til at integrere. Det kan indikere, at nogle virksomheder påtager sig et socialt ansvar over for de langtidsledige.

For det andet betyder en relativt høj mobilitet ind og ud af ledighed formentlig, at en del arbejdstagere mister fodfæstet på arbejdsmarkedet. Sammenhængen mellem en høj personaleomsætning og en høj nettomarginalisering kan imidlertid også være et resultat af, at de lavest kvalificerede arbejdstagere har et ringe økonomisk incitament til at være i arbejde.

For det tredje peger analysen på, at lønniveauet og lønspredningen har betydning for marginaliseringsrisikoen. Hvis lønniveauet er højt, og de ikke-faglærte har en løn, der ligger tæt på de faglærtes, har de arbejdstagere med den laveste produktivitet vanskeligt ved at klare sig i konkurrencen om jobbene. I perioder med beskæftigelsesfald har de derfor en forøget risiko for at blive stødt ud af arbejdsmarkedet. Det er ikke undersøgt, om det er de samme virksomheder, der både har et højt lønniveau og en lav lønspredning, men analysen viser, at sammenhængen mellem aflønnings-

praksis og marginaliseringsrisiko gælder for størstedelen af arbejdsmarkedet.

Kun inden for et mindre antal brancher peger analysen på, at der sker en drejning af arbejdskraft efterspørgslen væk fra lavt kvalificeret og over mod højt kvalificeret arbejdskraft. Fremstillingssektoren marginaliserer lavt kvalificeret arbejdskraft, men integrerer også personer med lange ledighedsperioder. En reduktion af fremstillingssektoren vil således betyde, at de lavest kvalificerede mister et arbejdsmarked. Skal man skabe og bevare arbejdspladser inden for denne sektor er konjunkturstabilisering et af midlerne. Inden for brancher som fx hotel og restauration forekommer en høj mobilitet ind og ud af ledighed formentlig i alle faser af konjunkturcyklen. Det vil i mange tilfælde være et uundgåeligt resultat af virksomhedernes produktionsmåde, og af den måde arbejdsmarkedet omkring disse virksomheder fungerer på. En reduktion af marginaliseringsrisikoen på disse delarbejdsmarkeder kræver, at arbejdskraftens faglige mobilitet øges, således at man opnår samme omstillingsparathed, som der tilsyneladende findes inden for bygge og anlægsbranchen. Endelig kan sektoren for offentlige og private tjenesteydelser fremhæves som en sektor, der både er med til at bevare og skabe arbejdspladser for den lavt kvalificerede arbejdskraft. Dermed kan det ikke udelukkes, at også andre sektorer i fremtiden vil byde på bedre jobmuligheder for de mest udsatte på arbejdsmarkedet.

Problemstillinger og metode

Problemstillinger

I denne rapport belyses de langtidslediges erhvervsmæssige tilknytning til arbejdsmarkedet. Der ses for det første nærmere på, hvilke erhverv de tidligere beskæftigede langtidsledige kommer fra. For det andet hvilke erhverv der beskæftiger personer med lange ledighedsperioder bag sig. Formålet er at undersøge, hvorvidt langtidsledige er knyttet til bestemte typer af erhverv (fx som følge af disse erhvervs efterspørgselsstruktur) eller om personer, der rammes af langtidsledighed, har forladt en type af erhverv, mens det er andre typer af erhverv, der integrerer langtidsledige.

Analysen fokuserer på den gruppe af langtidsledige, der har været ramt af ledighed gennem en flerårig periode. Personer i gruppen betegnes ofte som arbejdsmarkedsmarginaliserede, fordi de har en forøget risiko for at blive stødt helt ud af arbejdsmarkedet. Der kan være mange grunde til, at personer havner i denne gruppe. Teoretisk set kan mekanismerne bag arbejdsmarkedsmarginalisering henføres til forhold på begge sider af arbejdsmarkedet. Marginalisering opstår i samspillet mellem udbuds- og efterspørgselsiden på arbejdsmarkedet og som et resultat af de lovgivningsmæssige og institutionelle rammer omkring arbejdsmarkedet.

Et af problemerne kan være, at der opstår et kvalifikationsmæssigt mismatch. Det kan skyldes ændringer i virksomhedernes kvalifikationsefterspørgsel, der bevirker at efterspørgslen efter nogle arbejdskrafttyper stiger, mens den falder for andre. Ændringer i kvalifikationsefterspørgslen kan være et resultat af, at der indføres nye produktionsmetoder, eller at produktionen omlægges til nye produkter. Ud over sådanne teknologiske ændringer kan såvel forskydninger i produktsammensætningen som ændringer i produktionsniveauet medføre forskydninger i arbejdskraftefterspørgslens sammensætning. Således vil en produktionsnedgang ofte medføre en gøgeungeeffekt, jf. Vejrup Hansen (1995). En æn-

dring i virksomheders produktionsprocesser, -sammensætning eller -niveau kan medføre en marginaliseringsrisiko for de arbejdskraftkategorier, som "overflødiggøres" af produktionsomlægningen.

Mere midlertidige ændringer i niveauet eller sammensætningen af arbejdskraftefterspørgslen kan dog også tænkes at føre til marginalisering. En høj personaleomsætning kan betyde, at mange personer bevæger sig ind og ud af ledighed. Hvis der er et element af tilfældighed knyttet til langtidsledigheden, kan det medføre, at nogle personer, alene fordi de ofte oplever ledighed, har større risiko for at blive langtidsledige og dermed for at blive marginaliseret. Lange ledighedsforløb kan medføre, at personer forhindres i at opnå de nødvendige arbejdsmarkeds kvalifikationer, som opnås i beskæftigelse, ligesom erhvervede kvalifikationer kan forældes eller nedslides. Dette "tab" af kvalifikationer kan medføre, at muligheden for at finde beskæftigelse yderligere forværres, hvilket øger risikoen for, at lang tids ledighed medfører marginalisering.

En stor personaleomsætning betyder imidlertid også, at flere har mulighed for at komme i beskæftigelse, hvilket kan forhindre personer i helt at miste kontakten med arbejdsmarkedet. Personaleomsætningen kan således ikke på forhånd siges at have en entydig effekt på langtidsledighedens omfang.

Et lavt kvalifikationsniveau vil oftest medføre en forholdsvis lav lønindkomst. Sammenholdt med den ydelse, der kan opnås som arbejdsløs eller uden for arbejdsstyrken, kan den økonomiske gevinst ved at arbejde være så utilfredsstillende, at incitamentet til at tage arbejde er begrænset. Det er dokumenteret for det danske arbejdsmarked, at personers incitamenter til at arbejde påvirker risikoen for marginalisering. Således finder Pedersen et al. (1998), at personer, der er villige til at arbejde for mindre end den forventede løn for deres kvalifikationsniveau, har signifikant større beskæftigelseschancer end personer, der ikke ønsker at arbejde til mindre end den forventede løn. Marginalisering er således også et resultat af, at nogle personer vælger at undlade at gå i beskæftigelse.

I nogle tilfælde kan det være optimalt for arbejdsgiveren at sætte lønnen over ligevægtslønnen. Det kan blandt andet forekomme, hvis arbejdsgivere finder, at de ansattes produktivitet er positivt afhængig af lønniveauet. Et relativt højt lønniveau kan naturligvis også være et resultat af en forhandling mellem arbejdsmarkedets parter, men effekten på arbejdskraftefterspørgslen vil være den samme. De ledige arbejdstagere har ikke mulighed for at konkurrere om jobbene på lige fod med de beskæftigede som følge af det høje lønniveau, hvilket medfører øget risiko for marginalisering.

Herudover kan det være et problem, at ikke bare lønnen for den enkelte arbejdskrafttype, men at hele lønstrukturen er stiv og sammenpresset. Det betyder, at lønstigninger, der fx følger af produktivitetsstigninger for én arbejdskrafttype automatisk medfører lønstigninger for andre arbejdskrafttyper. På det danske arbejdsmarked har lønstigninger udløst af øget efterspørgsel efter bestemte typer af faglært arbejdskraft ofte medført lønstigninger for ikke-faglært arbejdskraft trods store ledighedsprocenter for denne type arbejdskraft. Det har formentligt bevirket, at flere lavt kvalificerede er blevet ledige, og at det er blevet endnu vanskeligere for de allerede ledige at komme tilbage i beskæftigelse.

Afgrænsning af analysen

Formålet med rapporten er dels at undersøge, hvor på arbejdsmarkedet de marginaliserede kommer fra, samt hvor de integreres.

Rapporten har en beskrivende karakter. Den har således ikke som formål at give en fyldestgørende forklaring på marginaliseringsproblemet på det danske arbejdsmarked endsige forklare, hvorfor marginaliseringsproblemet løses for nogle og ikke for andre. Analysen sætter i sit emnevalg fokus på arbejdsmarkedets efterspørgselsside om end marginalisering og integration som før nævnt opstår i et samspil mellem de to sider af arbejdsmarkedet. Ud over at undersøge marginaliserings- og integrationsomfanget i virksomheder inden for forskellige brancher og af forskellig størrelse undersøges også betydningen af følgende fem forhold:

1. virksomhedernes kvalifikationsniveau
2. ændringer i produktionsniveau
3. personaleomsætning
4. lønniveau
5. lønspredning

I det følgende kapitel 3 gives først en grundig gennemgang af de marginaliseredes og integreredes tilknytning til virksomheder i forskellige brancher. Dernæst beskrives i kapitel 4 de marginaliseredes fordeling på virksomheder med forskelligt kvalifikationsniveau. I kapitel 5 undersøges betydningen af ændringer i produktionsniveauet og variationer i personaleomsætningen. Endelig vises i kapitel 6 marginaliserings- og integrationsomfanget i virksomheder med forskelligt lønniveau og lønspredning for ikke-faglært og faglært arbejdskraft.

Data og metode

Ved analysen af marginalisering og integration er der anvendt registerdata fra Danmarks Statistik, som dels er organiseret i Socialforskningsregisteret (SFR) og i Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning (IDA).

I forhold til andre databaser muliggør SFR en mere nøjagtig opdeling af befolkningen efter arbejdsmarkedsstatus. IDA-databasen benyttes i denne sammenhæng til at foretage en kobling mellem personer og virksomheder. Således indeholder IDA oplysninger om hver enkelt persons primære ansættelsessted i november-måned for hvert år.

Ud fra oplysninger i SFR er alle personer i arbejdsstyrken mellem 1988 og 1994 blevet grupperet på baggrund af deres tilknytning til arbejdsmarkedet, jf. Finansministeriet (1995).

Den interessante gruppe i denne analyse er marginalgruppen, som indeholder personer, der over en 3-årig periode har haft en ledighed på mindst 70 pct. - svarende til 25 måneder. I analysen beregnes den virksomhedsfordelte marginalisering, integration og net-

tomarginalisering. Disse begrebers statistiske afgrænsning beskrives nærmere i det følgende.

Marginalisering

I denne analyse betragtes gruppen af marginaliserede i 1994. Disse personer har altså haft en ledighed på over 70 pct. i perioden 1992-1994.

Et vigtigt forhold i analysen er de marginaliseredes virksomhedstilknytning før 1992. Ud fra IDA-databasen kendes personers primære ansættelsessted i november for hvert enkelt år. Personer kan dog skifte virksomhed i den mellemliggende periode, uden at det ville fremgå af IDA-oplysningerne. For at sikre at personer har haft en relativt stabil tilknytning til et virksomhedssegment medtages kun marginaliserede, der ifølge IDA-databasen i perioden 1988-1991 har været beskæftiget i den samme virksomhed i to på hinanden følgende år. Desuden kræves det, at personer har haft et beskæftigelsesniveau over niveauet for marginalisering, jf. ovenfor.

Der var i 1994 knap 165.800 marginaliserede personer. Ud af denne gruppe havde 55.300 personer i perioden 1988-1991 ikke et beskæftigelsesniveau over niveauet for marginalisering. Det gælder således, at 33 pct. af de marginaliserede i 1994 også var marginaliseret eller uden for arbejdsstyrken i perioden 1988-1991.

For de resterende 110.500 personer er der 15.300 personer, hvor IDA ikke har oplysninger om deres virksomhedstilknytning for perioden 1988-1991.

Efter frasorteringen er marginalgruppen nede på 95.200 personer. Af disse var 7.700 ansat på såkaldt fiktive arbejdssteder¹⁾ og

1) I de tilfælde, hvor de ansatte ikke arbejder på nogle af arbejdsgiverens registrerede arbejdssteder, men tager ud fra deres bolig, arbejder nær deres bolig eller på flere forskellige arbejdssteder henfører Danmarks Statistik ansættelsesforholdene til et fiktivt arbejdssted. Det gælder fx for nogle ansatte inden for rengøringsvirksomhed, forsikringsvirksomhed og social- og sundhedsvæsenet.

54.300 personer har ikke haft beskæftigelse i den samme virksomhed i to på hinanden følgende år. Analysen vedrører derfor alene de tilbageværende 33.300 marginaliserede personer i 1994.

For at kunne sammenligne marginalisering for forskellige virksomhedssegmenter sættes marginalisering i forhold til de enkelte segmenters beskæftigelse. Derved kan "marginaliseringsprocent" udregnes.

Marginaliseringsprocenten kan tolkes, som beskæftigedes "risiko" for at blive marginaliseret. Ved for eksempel at sammenligne enkelte branchers marginaliseringsprocent med marginaliseringsprocenten for hele arbejdsmarkedet kan man udlede, hvorvidt marginaliseringsrisikoen i enkelte brancher er over eller under gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet.

Ifølge Danmarks Statistik (1991) er antallet af hovedbeskæftigede lønmodtagere i perioden 1989-1991²⁾ opgjort til 2,33 mio. Det giver for det samlede arbejdsmarked en marginaliseringsprocent på 1,43. Det er dog vigtigt at bemærke, at denne procent kun siger noget om marginaliseringsrisikoen for den mindre del af de marginaliserede, der har haft en tilknytning til en virksomhed i perioden 1988 til 1991. Det er derfor marginaliseringsprocenterne relative størrelse inden for forskellige virksomhedssegmenter og ikke deres niveau, der har interesse i analysen.

Integration

Analysen af integration er baseret på gruppen af marginaliserede i 1990. Dvs. personer med en ledighed på over 70 pct. i perioden 1988-1990. Eftersom IDA-databasen kun går til 1994, undersøges de marginaliseredes integration på arbejdsmarkedet for perioden 1991-1994.

2) De 2,33 mio. fremkommer ved at antage, at andelen af sekundært ansatte i 1989 svarer til andelen i 1991. Antagelsen er nødvendig, fordi sekundært ansatte ikke er udskilt i 1989-opgørelsen af erhvervsbeskæftigelsen.

For at være integreret på arbejdsmarkedet kræves det i denne analyse, at ledighedsniveauet ligger under niveauet for marginalisering, og at personen ifølge IDA-databasen har haft beskæftigelse i den samme virksomhed i to på hinanden følgende år, jf. ovenfor.

Der var i 1990 godt 97.700 marginaliserede personer. Ud af denne gruppe var 58.800 i de efterfølgende år enten marginaliserede eller uden for arbejdsmarkedet. Yderligere 8.200 personer havde ikke deres virksomhedstilknytning beskrevet i IDA-databasen.

Den resterende bestand af 1990-marginaliserede udgør 30.600 personer. Heraf blev 8.000 ansat på fiktive arbejdssteder og 14.800 opnåede ikke beskæftigelse i den samme virksomhed i to på hinanden følgende år inden for perioden 1991-1994. Den følgende analyse af de 1990-marginaliseredes integration vedrører derfor kun 7.800 personer.

Ligesom for marginalisering opgøres integration i forhold til beskæftigelsen. Ifølge Danmarks Statistik udgjorde beskæftigelsen i perioden 1991-1993 2,21 mio. personer. Det giver en integrationsprocent på 0,35 for de marginaliserede i 1990 med virksomhedstilknytning i 1991-1994. Igen er det forskelle i integrationsprocenter, der har interesse i analysen.

Nettomarginalisering

Ved at sammenholde marginalisering og integration for enkelte virksomhedssegmenter kan der udpeges virksomhedstyper, hvor både marginaliseringsprocent og integrationsprocent ligger over gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet. For segmenter med både høj marginalisering og integration kan det gælde, at marginalisering ikke nødvendigvis begrænser lediges mulighed for at blive genansat inden for det samme område. Således må marginalisering for disse virksomhedssegmenter vurderes at være mindre stigmatiserende end for segmenter, hvor integrationen er meget lav.

Virksomhedernes påvirkning af det samlede antal marginaliserede kan analyseres ved at sammenholde marginalisering og integration. Således kan områder med høj marginalisering have en begrænset effekt på det samlede antal af marginaliserede som følge af tilsvarende høj integration.

I et forsøg på at udregne "nettorisikoen" for marginalisering eller "nettoeffekten" på den samlede marginaliseringbestand anvendes et nettomarginaliseringsbegreb, der er defineret som forskellen mellem marginaliseringsprocent og integrationsprocent.

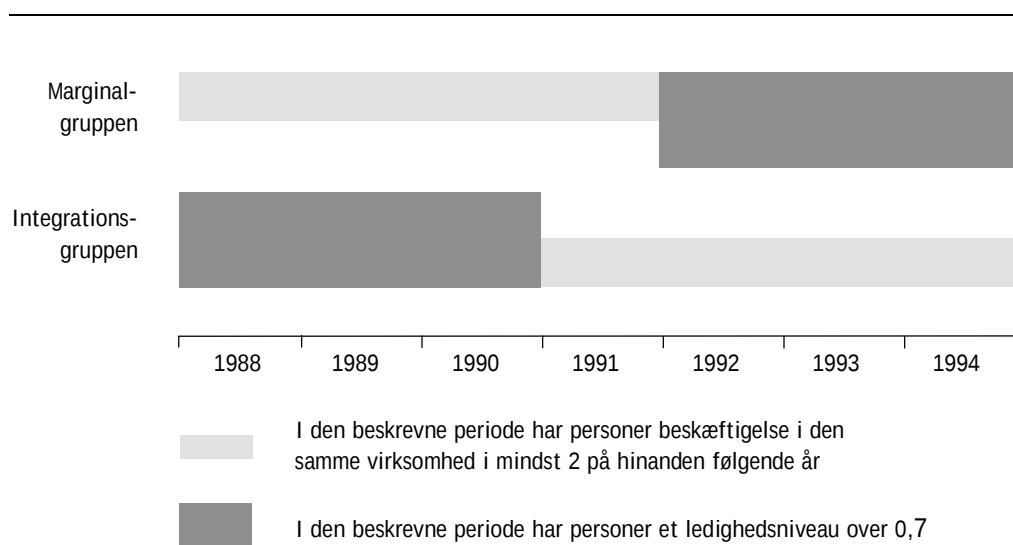
De integrerede, der betragtes i denne analyse, er blevet integeret inden for perioden 1991-1994. Tilsvarende er de marginaliserede, der betragtes, overgået til marginalgruppen i perioden 1992-1994. Med undtagelse af 1991 er der således overlap mellem perioden for integration og marginalisering, jf. figur 2.1.

Et problem ved at udregne et nettobegreb for marginalisering er, at bestanden af integrerede størrelsesmæssigt kun udgør godt 23 pct. af bestanden af marginaliserede. Det medfører, at integrationsprocenterne for de enkelte virksomhedssegmenter bliver væsentlig mindre end marginaliseringsprocenterne. De lave integrationsprocenter skyldes formentlig, at Danmark indtil 1994 befandt sig i en lavkonjunktur.

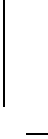
På trods af disse forhold vurderes det alligevel, at nettomarginaliseringsbegrebet kan bidrage med informationer om de enkelte virksomhedssegmenters samlede effekt på marginaliseringsbestanden.

Figur 2.1.

Gruppen af marginaliserede og integrerede beskrevet på en tidsakse.

Da den beregnede marginaliseringsprocent for hele arbejdsmarkedet er 1,43 og integrationsprocenten er 0,35, kan nettomarginaliseringsprocenten for hele arbejdsmarkedet beregnes til 1,08 for de marginaliserede og integrerede med virksomhedstilknytning i henholdsvis 1988-1991 og 1991-1994. Denne størrelse siger dog ikke noget om den samlede nettomarginalisering for arbejdsmarkedet som helhed og er derfor kun interessant ved sammenligning af nettomarginaliseringsprocenter på tværs af virksomhedssegmenter.

Branchegennemgang

De langtidslediges tilknytning til erhverv har tidligere været undersøgt. Rosdahl (1985) finder, at en relativt høj andel af dem, der var langtidsledige i 1980 til 1982, tidligere var beskæftiget inden for byggeri-, industri- og transportsektoren. Velfærdskommissionen (1995b) finder, at størstedelen af de marginaliserede i 1991 kom fra den offentlige sektor og servicesektoren. Ingerslev & Pedersen (1996) undersøger fordelingen af marginaliserede inden for fremstillingssektoren i perioden 1990-1994. De finder, at brancher, der gennemgår en positiv beskæftigelsesudvikling, har en lav marginaliseringsprocent.

Den periode, der betragtes i nærværende analyse, er som i Ingerslev & Pedersen (1996) 1990-1994. Som noget nyt betragtes både marginalisering og integration for alle brancher. Analysen indledes med en gennemgang af arbejdsmarkedet opdelt på 9 erhvervssektorer. Dernæst beskrives de enkelte sektorer nærmere ud fra en opdeling af arbejdsmarkedet på 26 brancher.

Marginaliseredes tidligere branchetilknytning

I tabel 3.1 vises beskæftigelsen, antal marginaliserede samt marginaliseringsprocenten fordelt på erhvervssektorer.

Med få undtagelser er de marginaliserede fordelt relativt jævnt på sektorer. Fremstillingssektoren samt sektoren for offentlige og personlige tjenesteydelser udmærker sig dog ved at udgøre over 50 pct. af de marginaliserede og godt 55 pct. af beskæftigelsen fra samtlige 9 sektorer.

Ved at sammenholde antal marginaliserede med beskæftigelsen inden for de enkelte sektorer fremkommer marginaliseringsprocenten. Marginaliseringsprocenten indikerer den gennemsnitlige marginaliseringsrisiko for dem, der har stabil beskæftigelse inden for en branche.

Tabel 3.1.**Beskæftigelse og marginalisering fordelt på sektorer.**

Sektor	Beskæftigede 1.000 personer	Marginaliserede	Marginaliserings- procent
Landbrug, fiskeri og råstofudvinding	56,0	541	0,97
Fremstillingsvirksomhed	486,1	9.872	2,03
Energi- og vandforsyning	17,3	105	0,61
Bygge- og anlægsvirksomhed	139,2	1.991	1,43
Handel, hotel- og restaurations- virksomhed mv.	393,9	6.665	1,69
Transportvirksomhed, post og telekommunikation	169,5	2.063	1,22
Finansieringsvirksomhed mv., forretningsservice	233,2	3.046	1,31
Offentlige og personlige tjenesteydelser	825,0	8.900	1,08
Uoplyst erhverv	6,7	86	1,28
I alt	2.327,0	33.269	1,43

Note: Beskæftigelsen er opgjort for perioden 1989-1991. Marginaliserede angiver antal marginaliserede i 1994, der i perioden 1989-1991 havde fast beskæftigelse.

Fremstillingssektoren, som udgør godt 20 pct. af beskæftigelsen, har den højeste marginaliseringsprocent på over 2 pct. Sektoren for offentlige og personlige tjenesteydelser, som udgør godt 35 pct. af beskæftigelsen, har en marginaliseringsprocent på 1,08, hvilket er under gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet. Sektoren for landbrug, fiskeri og råstofudvinding udmærker sig ved at have den laveste marginaliseringsprocent på 0,97. Denne sektor udgør dog kun godt 2 pct. af den samlede beskæftigelse.

Tabel 3.2.**Beskæftigelse og marginalisering fordelt på brancher.**

Sektor	Beskæftigede 1.000 personer	Marginali- serede	Marginalise- ringsprocent	Afvigelse fra gennemsnit
<i>Primær sektor</i>				
Landbrug, gartneri og skovbrug	487	456	94,0	-49,0
Fiskeri mv.	4,6	50	1,09	-0,34
Råstofudvinding	2,8	35	1,26	-0,17
<i>Fremstilling</i>				
Nærings- og nydelses- middelindustri	92,5	2.028	2,19	0,76
Tekstil-, beklædnings- og læderindustri	29,4	719	2,44	1,01
Træ-, papir- og grafisk industri	70,6	1.328	1,88	0,45
Mineralolie-, kemisk og plastindustri	44,4	796	1,79	0,37
Sten-, ler og glasindustri	21,4	485	2,26	0,84
Jern- og metalindustri	195,1	3.955	2,03	0,60
Møbelindustri og anden industri	32,7	561	1,72	0,29
<i>Energi- og vandforsyning</i>	17,3	105	0,61	-0,82
<i>Bygge- og anlægsvirksomhed</i>	139,2	1.991	1,43	0,00
<i>Handel mv.</i>				
Handel med biler, autoreparation, servicestationer	50,2	607	1,21	-0,22
Engros- og agenturhandel undtagen med biler	146,3	2.501	1,71	0,28
Detailhandel og reparations- virksomhed undtagen biler	140,1	2.292	1,64	0,21
Hotel- og restaurations- virksomhed mv.	57,3	1.265	2,21	0,78
<i>Transport mv.</i>				
Transportvirksomhed	114,6	1.511	1,32	-0,11

(fortsættes)

Tabel 3.2.**Fortsat.**

Sektor	Beskæftigede 1.000 personer	Marginali- serede	Marginalise- ringsprocent	Afvigelse fra gennemsnit
Post og telekommunikation	54,9	552	1,00	-0,42
<i>Finansiering mv.</i>				
Finansierings- og forsikrings- virksomhed	91,7	869	0,95	-0,48
Udlejning og ejendomsformidling	26,4	436	1,65	0,22
Forretningservice mv.	115,1	1.741	1,51	0,08
<i>Offentlige tjenesteydelser mv.</i>				
Offentlig administration mv.	251,6	3.004	1,19	-0,24
Undervisning	166,3	1.354	0,81	-0,62
Sundhedsvæsen mv.	133,5	952	0,71	-0,72
Sociale institutioner mv.	185,4	2.432	1,31	-0,12
Renovation, foreninger og forlystelser mv.	88,2	1.158	1,31	-0,12
<i>Uoplyst erhverv</i>	6,7	86	1,28	-0,15
I alt	2.327,0	33.269	1,43	0,00

I tabel 3.2 vises beskæftigelse, antal marginaliserede og marginaliseringsprocent opdelt efter Danmarks Statistiks 27-gruppering.

En mere detaljeret opdeling af *sektoren for landbrug, fiskeri og råstofudvinding* afslører ikke større variation for underbrancherne.

Større variation finder man derimod inden for *fremstillingssektoren*, hvor alle brancherne dog har en marginaliseringsprocent over gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet. Marginaliseringsprocenten er særlig stor for tekstil-, beklædnings- og læderindustrien. Det kan skyldes udviklingen i lønmodtagerbeskæftigelsen, som er faldet med godt 15 pct. fra 1988 til 1991. Beskæftigelsesmæssigt er branchen dog en af de mindre inden for fremstillingssektoren.

De største brancher inden for fremstillingssektoren er nærings- og nydelsesmiddelindustri, træ-, papir- og grafisk industri samt jern- og metalindustri. Disse brancher har både høje marginaliseringsprocenter og en stor beskæftigelsesandel. Den høje marginalisering inden for jern- og metalindustri har fundet sted på trods af, at beskæftigelsen for denne branche har været nogenlunde konstant i perioden 1988-1991.

Sektoren for bygge- og anlægsvirksomhed har på trods af store indskrænkninger i beskæftigelsen i perioden 1988-1991 en marginaliseringsprocent på niveau med gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet. Til sammenligning har faldende beskæftigelse inden for brancher som fx tekstil-, beklædnings- og læderindustri medvirket til en marginaliseringsprocent væsentligt over gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet. Den relativt lave marginaliseringsprocent for bygge- og anlægsvirksomhed kan skyldes, at aktiviteten i byggebranchen både påvirkes af sæson og konjunkturudsving, hvorfor de ansatte må forventes at være forberedt på at søge beskæftigelse inden for andre brancher ved tilbagegang i byggeriet.

Inden for *sektoren for handels-, hotel- og restaurationserhverv* har branchen for hotel- og restaurationsvirksomhed mv. den højeste marginaliseringsprocent. Marginaliseringen for denne branche er foregået på trods af en mindre fremgang i beskæftigelsen i perioden 1988-1991.

Sektoren for offentlige og private tjenesteydelser har generelt en marginaliseringsprocent, der ligger under gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet. Det gælder specielt sundhedsvæsen og undervisning. Sociale institutioner, som udgør den største andel af den samlede beskæftigelse, samt renovation, foreninger og forlystelser har den højeste marginaliseringsprocent for sektoren.

I tabel 3.3 sammenfattes de ovenstående resultater i en tabel, hvor brancherne opdeles efter marginaliseringsprocenternes størrelse.

Tabel 3.3.

Fordeling af brancher efter niveau for marginaliseringsprocent.

Sektor	Branchens marginalisering i forhold til den gennemsnitlige marginaliseringsprocent				
	Lav	Middellav	Middel	Middelhøj	Høj
Primær		Landbrug, gartneri og skovbrug	Råstofudvinding		
Fremstilling		Fiskeri mv.		Træ-, papir- og grafisk industri	Nærings- og nydelsesmiddelindustri
				Mineralolie-, kemisk og plastindustri	Tekstil-, beklædnings- og læderindustri
				Jern- og metalindustri	Sten-, ler- og glasindustri
				Møbelindustri og anden industri	
Service		Handel med biler, autoreparation, servicestationer	Detailhandel og reparationsvirksomhed undt. biler	Engros- og agenturhandel undt. med biler	Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.
Offentlig		Post og telekommunikation	Transportvirksomhed	Udlejning og ejendomsformidling	
		Finansierings- og forsikringsvirksomhed	Forretnings-service mv.		
	Sundhedsvæsen mv.	Offentlig administration mv.	Sociale institutioner mv.		
Andre		Undervisning			
	Energi- og vandforsyning		Renovation, foreninger og forlystelser mv. Bygge- og anlægsvirksomhed		

Note: Lav: Marginaliseringsprocenten udgør under 50 pct. af gennemsnittet på 1,43.

Middellav: Marginaliseringsprocenten udgør 50-90 pct.

Middel: Marginaliseringsprocenten udgør 90-120 pct.

Middelhøj: Marginaliseringsprocenten udgør 120-150 pct.

Høj: Marginaliseringsprocenten udgør over 150 pct.

Ud fra tabel 3.3 fremgår det, at brancherne inden for fremstillingssektoren har de højeste marginaliseringsprocenter. Således har ingen af brancherne en marginaliseringsprocent, der er mindre end "middelhøj". Brancherne inden for sektoren for offentlige og private tjenesteydelser udmærker sig ved at have lave marginaliseringsprocenter.

Integreredes branchetilknytning

I tabel 3.4 vises antal beskæftigede, antal integrerede og integrationsprocenten for de 9 erhvervssektorer.

Integrationsprocenterne, som er defineret i kapitel 2, er væsentligt lavere end marginaliseringsprocenterne. Det skyldes formentlig, at analyseperioden (1990-1994) er en lavkonjunktur. Desuden må det forventes, at integrationen af de marginaliserede fortsætter efter 1994, hvilket dog ikke har været muligt at undersøge med de til rådighed værende observationer.

Ligesom for marginalisering er en stor andel blevet integreret inden for fremstillingssektoren samt sektoren for offentlige og personlige tjenesteydelser. Disse to sektorer udgør tilsammen godt 66 pct. af de integrerede. Sektoren for handel-, hotel- og restaurationsvirksomhed udgør den tredjestørste andel på 15 pct. af de integrerede.

Sammenholdes antal integrerede med beskæftigelsen ses det, at fremstillingssektoren, der udgør 21 pct. af de integrerede, har en integrationsprocent omkring gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet. Sektoren for offentlige og personlige tjenesteydelser viser sig med en integrationsandel på knap 46 pct. at have en integrationsprocent væsentligt over gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet. Sammen med gruppen af uoplyste erhverv er offentlige og personlige tjenesteydelser den eneste sektor med en integrationsprocent over gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet.

Tabel 3.4. Beskæftigelse og integration fordelt på sektorer.

Sektor	Beskæftigede 1.000 personer	Integrerede	Integrations- procent
Landbrug, fiskeri og råstofudvinding	51,9	132	0,25
Fremstillingsvirksomhed	455,7	1.646	0,36
Energi- og vandforsyning	17,5	22	0,13
Bygge- og anlægsvirksomhed	121,2	278	0,23
Handel, hotel- og restaura- tionsvirksomhed mv.	379,1	1.174	0,31
Transportvirksomhed, post og telekommunikation	163,1	515	0,32
Finansieringsvirksomhed mv., forretningsservice	230,2	455	0,20
Offentlige og personlige tjenesteydelser	786,5	3.569	0,45
Uoplyst erhverv	2,4	19	0,80
I alt	2.207,6	7.810	0,35

*Note: Beskæftigelsen er opgjort for perioden 1991-1993. Integrerede angiver antal marginaliserede i 1990, der i perio-
den 1991-1994 opnåede stabil tilknytning til arbejdsmarkedet.*

Sammenholdes tabel 3.4 med tabellen for marginalisering fordelt på sektorer (tabel 3.1) fremgår det, at sektoren for offentlige og personlige tjenesteydelser har en marginaliseringsprocent under gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet og en integrationsprocent over gennemsnittet. Det kan skyldes, at denne sektor er mere ro-
bust over for konjunkturudsving, og at en stor del af de aktiveringsberettigede ledige beskæftiges i det offentlige.

Tabel 3.5.**Beskæftigelse og integration fordelt på brancher.**

	Beskæftigede 1.000 personer	Integrerede	Integrations- procent	Afvigelse fra gennemsnit
<i>Primær sektor</i>				
Landbrug, gartneri og skovbrug	44,7	121	0,27	-0,08
Fiskeri mv.	3,9	8	0,20	-0,15
Råstofudvinding	3,3	3	0,09	-0,26
<i>Fremstilling</i>				
Nærings- og nydelses- middelindustri	88,5	357	0,40	0,05
Tekstil-, beklædnings- og læderindustri	25,6	119	0,46	0,11
Træ-, papir- og grafisk industri	61,4	182	0,30	-0,06
Mineralolie-, kemisk og plastindustri	45,6	160	0,35	0,00
Sten-, ler- og glasindustri	19,6	61	0,31	-0,04
Jern- og metalindustri	183,7	611	0,33	-0,02
Møbelindustri og anden industri	31,3	156	0,50	0,15
<i>Energi- og vandforsyning</i>	17,5	22	0,13	-0,23
<i>Bygge- og anlægsvirksomhed</i>	121,2	278	0,23	-0,12
<i>Handel mv.</i>				
Handel med biler, auto- reparation, servicestationer	49,1	91	0,19	-0,17
Engros- og agenturhandel undtagen med biler	137,4	338	0,25	-0,11
Detailhandel og reparations- virksomhed undtagen biler	137,1	419	0,31	-0,05
Hotel- og restaurations- virksomhed mv.	55,4	326	0,59	0,23
<i>Transport mv.</i>				
Transportvirksomhed	113,9	412	0,36	0,01

(fortsættes)

Tabel 3.5.**Fortsat.**

	Beskæftigede 1.000 personer	Integrerede	Integrations- procent	Afvigelse fra gennemsnit
Post og telekommunikation	49,3	103	0,21	-0,14
<i>Finansiering mv.</i>				
Finansierings- og forsikrings- virksomhed	85,9	45	0,05	-0,30
Udlejning og ejendoms- formidling	26,5	128	0,48	0,13
Forretningsservice mv.	117,7	282	0,24	-0,11
<i>Offentlige tjenesteydelser mv.</i>				
Offentlig administration mv.	177,4	446	0,25	-0,10
Undervisning	178,2	753	0,42	0,07
Sundhedsvæsen mv.	131,8	289	0,22	-0,13
Sociale institutioner mv.	199,6	1.536	0,77	0,42
Renovation, foreninger og forlystelser mv.	99,5	545	0,55	0,19
<i>Uoplyst erhverv</i>	2,4	19	0,80	0,45
I alt	2.207,6	7.810	0,35	0,00

Den relativt grove sektoropdeling må forventes at skjule store forskelle i integrationsprocenter for de enkelte brancher. I tabel 3.5 vises beskæftigelse, antal integrerede og integrationsprocent fordelt efter Danmarks Statistiks 27-gruppering.

Inden for *sektoren for landbrug, fiskeri og råstofudvinding* har landbrug, gartneri og skovbrug den højeste integrationsprocent på 0,27. Denne branche udgør over 86 pct. af de beskæftigede inden for sektoren. Alle brancherne ligger under gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet.

Inden for *fremstillingssektoren* har den beskæftigelsestunge jern- og metalindustri (8 pct. af den samlede beskæftigelse) en integrations-

procent omkring gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet. Integrationen er relativt stor, når det tages i betragtning, at branchen i perioden 1990-1993 har haft en nedgang i beskæftigelsen på over 10 pct. Tilsvarende har tekstil-, beklædnings- og læderindustri haft en integrationsprocent væsentligt over gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet på trods af en beskæftigelsesnedgang på 15 pct. i perioden 1990-1993.

Inden for *sektoren for handel-, hotel- og restaurationsvirksomhed* er der generelt en stor spredning i integrationsprocenterne. Hotel og restauration har den højeste integrationsprocent, hvilket blandt andet kan skyldes, at det er den eneste underbranche, som har haft vækst i beskæftigelsen i 1990-1993. Finansiering mv. har den laveste integrationsprocent, hvilket kan skyldes strukturalpasninger i sektoren.

Inden for *sektoren for offentlige og private tjenesteydelser* findes den højeste integrationsprocent for sociale institutioner. Det viser sig endvidere, at sociale institutioner har den højeste integrationsprocent for hele arbejdsmarkedet.

I tabel 3.6 sammenfattes de ovenstående resultater i en tabel, hvor brancherne opdeles efter integrationsprocenternes størrelse.

Som det fremgår af tabel 3.6 har brancherne inden for den primære sektor generelt lave integrationsprocenter. Brancherne inden for fremstillingssektoren er koncentreret omkring en middelhøj integrationsprocent. Brancherne inden for servicesektoren er jævnt fordelt lige fra lav til høj integrationsprocent. De mest beskæftigelsestunge brancher er dog koncentreret omkring midten. For den offentlige sektor har den mest beskæftigelsestunge branche for hele arbejdsmarkedet (sociale institutioner) en høj integrationsprocent. De resterende brancher har enten middelhøj eller middellav integrationsprocent.

Tabel 3.6.

Fordeling af brancher efter niveau for integrationsprocent.

Sektor	Branchens integration i forhold til den gennemsnitlige integrationsprocent				
	Lav	Middellav	Middel	Middelhøj	Høj
Primær	Råstofudvinding	Landbrug, gartneri og skovbrug			
Fremstilling		Fiskeri mv.			
		Træ-, papir- og grafisk industri	Sten-, ler- og glasindustri	Tekstil-, beklædnings- og læderindustri	
			Jern- og metalindustri	Møbelindustri og anden industri	
			Mineralolie-, kemisk og plastindustri		
Service	Finansierings- og forsikrings virksomhed	Handel med biler, autoreparation, servicestationer	Detailhandel og reparationsvirksomhed undt. biler	Udlejning og ejendomsformidling	Hotel- og restaurations virksomhed mv.
		Post og telekommunikation	Transportvirksomhed		
		Forretnings-service mv.			
		Engros- og agenturhandel undt. med biler			
Offentlig		Offentlig administration mv.		Undervisning	Sociale institutioner mv.
		Sundhedsvæsen mv.			
Andre	Energi- og vandforsyning	Bygge- og anlægsvirksomhed			Renovation, foreninger og forlystelser mv.

Note: Som tabel 3.3, men gennemsnittet er 0,35.

Ved at sammenligne tabel 3.3 og tabel 3.6 viser der sig en tendens til, at brancher med en høj marginaliseringsprocent også har en høj integrationsprocent.

Nettomarginalisering

I et forsøg på at udregne "nettorisikoen" for marginalisering eller "nettoeffekten" på den samlede marginaliseringbestand udregnes nettomarginaliseringsprocenten for de enkelte brancher.

Et af problemerne ved at udregne et nettobegreb for marginalisering er, at bestanden af integrerede størrelsesmæssigt kun udgør godt 23 pct. af de marginaliserede. Det skyldes formentlig, at Danmark indtil 1994 befandt sig i en lavkonjunktur. På trods af disse forhold vurderes det alligevel, at nettomarginaliseringsbegrebet kan bidrage med informationer om de enkelte branchers samlede effekt på bestanden af marginaliserede.

I tabel 3.7 vises nettomarginaliseringsprocenter for de enkelte brancher.

Niveauet for nettomarginaliseringsprocenten følger, med få undtagelser, niveauet for marginaliseringsprocenten. Den eneste større afvigelse er sociale institutioner. Til forskel fra marginaliseringsprocenten for denne branche har nettomarginaliseringsprocenten et niveau væsentligt under gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet. Det skyldes den høje grad af integration inden for branchen.

I tabel 3.8 sammenfattes de ovenstående resultater i en tabel, hvor brancherne opdeles efter nettomarginaliseringsprocenternes størrelse.

Den høje nettomarginalisering foregår primært inden for fremstillingssektoren, men også en enkelt branche inden for servicesektoren blander sig i toppen, nemlig hotel og restauration. Service-sektoren gør sig yderligere bemærket i kategorien for middelhøj nettomarginalisering, hvor også to brancher fra fremstillingssektoren optræder. Virksomheder med mindst nettomarginalisering

Tabel 3.7.

Marginalisering, integration og nettomarginalisering fordelt på brancher.

	Marginalise- ringsprocent	Integrations- procent	Netto- marginalisering procentpoint	Afvigelse fra gennemsnit
<i>Primær erhverv</i>				
Landbrug, fiskeri og skovbrug	0,94	0,27	0,67	-0,41
Fiskeri mv.	1,09	0,20	0,88	-0,19
Råstofudvinding	1,26	0,09	1,17	0,10
<i>Fremstilling</i>				
Nærings- og nydelses- middelindustri	2,19	0,4	1,79	0,71
Tekstil-, beklædnings- og læderindustri	2,44	0,46	1,98	0,90
Træ-, papir- og grafisk industri	1,88	0,30	1,59	0,51
Mineralolie-, kemisk og plastin- dustri	1,79	0,35	1,44	0,37
Sten-, ler- og glasindustri	2,26	0,31	1,95	0,88
Jern- og metalindustri	2,03	0,33	1,69	0,62
Møbelindustri og anden industri	1,72	0,50	1,22	0,14
<i>Energi- og vandforsyning</i>	0,61	0,13	0,48	-0,6
<i>Bygge- og anlægsvirksomhed</i>	1,43	0,23	1,2	0,13
<i>Handel mv.</i>				
Handel med biler, auto- reparation, servicestationer	1,21	0,19	1,02	-0,05
Engros- og agenturhandel undtagen med biler	1,71	0,25	1,46	0,39
Detailhandel og reparations- virksomhed undtagen biler	1,64	0,31	1,33	0,25
Hotel- og restaurations- virksomhed mv.	2,21	0,59	1,62	0,54
<i>Transport mv.</i>				
Transportvirksomhed	1,32	0,36	0,96	-0,12

(fortsættes)

Tabel 3.7.

Fortsat.

	Marginalise- ringsprocent	Integrations- procent	Netto- marginalisering procentpoint	Afvigelse fra gennemsnit
Post og telekommunikation	1,00	0,21	0,80	-0,28
<i>Finansiering mv.</i>				
Finansierings- og forsikrings- virksomhed	0,95	0,05	0,9	-0,18
Udlejning og ejendoms- formidling	1,65	0,48	1,17	0,09
Forretningservice mv.	1,51	0,24	1,27	0,20
<i>Offentlige tjenesteydelser mv.</i>				
Offentlig administration mv.	1,19	0,25	0,94	-0,13
Undervisning	0,81	0,42	0,39	-0,68
Sundhedsvæsen mv.	0,71	0,22	0,49	-0,58
Sociale institutioner mv.	1,31	0,77	0,54	-0,53
Renovation, foreninger og forlystelser mv.	1,31	0,55	0,76	-0,31
<i>Uoplyst erhverv</i>	1,28	0,8	0,48	-0,60
I alt	1,43	0,35	1,08	0,00
Variation	0,34	0,50	0,40	-

Note: Variationen i de forskellige mål er udregnet som spredningen delt med gennemsnittet.

findes inden for undervisning, sundhedsvæsen samt energi- og vandforsyning.

I forhold til tabel 3.3 sker der for nogle branchers vedkommende et skift, når nettomarginaliseringprocenten betragtes i stedet for marginaliseringsprocenten. Jern og metal rykker et niveau op til høj nettomarginalisering, mens branchen for undervisning rykker ned blandt de brancher, der har en lav nettomarginalisering.

Tabel 3.8.

Fordeling af brancher efter niveau for nettomarginaliseringsprocent.

Sektor	Branchens nettomarginalisering i forhold til den gennemsnitlige nettomarginalisering				
	Lav	Middellav	Middel	Middelhøj	Høj
Primær		Landbrug, gartneri og skovbrug	Råstofudvinding		
Fremstilling		Fiskeri mv.	Møbelindustri og anden industri	Mineralolie-, kemisk og plastindustri Træ-, papir- og grafisk industri	Jern- og metalindustri Nærings- og nydelsesmiddelindustri Tekstil-, beklædnings- og læderindustri Sten-, ler- og glasindustri
Service		Post og telekommunikation Finansierings- og forsikringsvirksomhed	Transportvirksomhed Handel med biler, autoreparation, servicestationer Udlejning og ejendomsformidling	Forretnings-service mv. Detailhandel og reparationsvirksomhed undt. biler Engros- og agenturhandel undt. med biler	Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.
Offentlig	Undervisning Sundhedsvæsen mv.	Sociale institutioner mv.	Offentlig administration mv.		
Andre	Energi- og vandforsyning	Renovation, foreninger og forlystelser mv.	Bygge- og anlægsvirksomhed		

Note: Som tabel 3.3, men med et gennemsnit på 1,08.

Sammenfatning

Analysen viser, at over 50 pct. af de marginaliserede kommer fra fremstillingssektoren og sektoren for offentlige og private tjenesteydelser. Disse sektorer beskæftiger imidlertid også over halvdelen af lønmodtagerne. Opgøres antallet af marginaliserede i forhold til beskæftigelsen har fremstillingssektoren den højeste marginaliseringsprocent, mens sektoren for offentlige og private tjenesteydelser er blandt de sektorer, der har den laveste. Særlig lav er marginaliseringsprocenten for sektoren for landbrug, fiskeri og råstofudvinding.

Opdelingen i 26 brancher viser, at der er store afvigelser i de forskellige branchers marginaliseringsprocenter. Inden for fremstillingssektoren har alle brancher høje marginaliseringsprocenter. Særlig høj er procenten for tekstil og beklædning, der har oplevet et betydeligt fald i beskæftigelsen i analyseperioden.

Inden for sektoren for offentlige og personlige tjenesteydelser har alle brancher relativt lave marginaliseringsprocenter. De sociale institutioner ligger dog noget højere end de øvrige.

Gruppen af tidligere marginaliserede, der er blevet integreret på arbejdsmarkedet i perioden fra 1991 til 1993, har primært fundet beskæftigelse i fremstillingssektoren samt i sektoren for offentlige og private tjenesteydelser. Desuden har en relativt stor andel fundet beskæftigelse i handel, hotel og restaurationsvirksomhed.

Sammenholdes antallet af integrerede personer med branchernes beskæftigelse viser det sig, at fremstillingsvirksomhed har en integrationsprocent omkring gennemsnittet for hele arbejdsmarkedet. Sektoren for offentlige og private tjenesteydelser har som den eneste en integrationsprocent, der ligger over gennemsnittet. Denne sektor har således en lav marginaliseringsprocent og en høj integrationsprocent. Det kan både skyldes, at den er robust over for konjunkturudsving, og at en stor del af de ledige aktiveres i den sektor.

Analysen viser ikke en entydig sammenhæng mellem branchernes beskæftigelsesudvikling og marginaliserings- og integrationsprocenterne.

Virksomhedernes kvalifikationsniveau

Tidligere marginaliseringsanalyser finder, at marginalisering overvejende rammer personer med ingen eller kun kortvarig uddannelse. Således finder Velfærdskommissionen (1995), at marginaliseringsprocenten i 1991 var 9,4 pct. for personer uden erhvervs-kompetencegivende uddannelse. Tilsvarende var marginaliseringsprocenten kun 1,2 pct. for personer med lange videregående uddannelser. Ingerslev & Pedersen (1996) finder, at marginaliseringsprocenten i 1994 var 10,9 pct. for personer uden erhvervs-kompetencegivende uddannelse og 3,4 pct. for personer med lang videregående uddannelse. Finansministeriet (1995) finder lignende fordeling af marginaliserede på uddannelsesniveau.

Den skæve fordeling af marginalisering på uddannelsesniveau kan blandt andet skyldes følgende forhold:

Omlægning af produktionen samt indførelse af nye produktionsformer kan have medført, at virksomheder har øget deres arbejdskraftefterspørgsel efter højtuddannede personer på bekostning af de lavtuddannede.

I forhold til de højtuddannede varetager størstedelen af de lavtuddannede arbejdsfunktioner, som ved produktionsnedgang helt kan indstilles eller alternativt overtages af højereuddannede, jf. Vejrup-Hansen (1995). Det kan medføre, at lavtuddannedes beskæftigelse er mere følsom over for lavkonjunkturer.

Andelen af personer, der uafhængigt af deres uddannelsesniveau har svært ved at opfylde de krav, der stilles på arbejdsmarkedet, kan være større blandt lavtuddannede end blandt højtuddannede.

I dette kapitel undersøges sammenhængen mellem uddannelsesniveau, marginalisering og integration på brancheniveau.

Kapitlet indledes med en gennemgang af branchers beskæftigelse fordelt på uddannelsesniveau i de enkelte virksomheder. Dernæst beskrives branchers marginalisering og integration fordelt på ansattes uddannelsesniveau i de enkelte virksomheder.

Virksomhedernes gennemsnitlige uddannelsesniveau

I tabel 4.1 vises de enkelte branchers beskæftigelse opdelt efter Danmarks Statistiks 27-gruppering. Uddannelsesniveaue er defineret ud fra de enkelte uddannelsers normerede varighed. En ansat med fx en erhvervsfaglig uddannelse tilskrives således et uddannelsesniveau svarende til 3,5 år

Samlet set er godt 75 pct. af de beskæftigede i Danmark ansat i virksomheder, hvor det gennemsnitlige uddannelsesniveau er 0-3,5 år. Næststørste kategori er virksomheder med uddannelsesniveau på 3,5-4,75 år. Denne kategori beskæftiger 14 pct. af den samlede beskæftigelse. Kun meget få virksomheder har et gennemsnitligt uddannelsesniveau over 6,5 år. Denne virksomhedskategori udgør kun 0,3 pct. af den samlede beskæftigelse.

Inden for fremstillingssektoren gælder det for næsten alle brancher, at over 90 pct. er ansat i virksomheder med uddannelsesniveau på 0-3,5 år. For brancherne under handel, hotel og restauration gælder ligeledes, at en relativt stor del af beskæftigelsen er koncentreret i virksomheder med lavt uddannelsesniveau.

Inden for sektoren for offentlige og personlige tjenester varierer fordelingen en del mellem brancher. Således er godt 50 pct. af de ansatte inden for undervisning ansat i institutioner, med uddannelsesniveau på 4,75-6,5 år, hvilket står i kontrast til sociale institutioner mv., hvor over 88 pct. er ansat i virksomheder med gennemsnitligt uddannelsesniveau på 0-3,5 år.

Tabel 4.1.

De enkelte branchers beskæftigelse i 1989-1991 fordelt på det gennemsnitlige uddannelsesniveau i den enkelte virksomhed, procent.

<i>Uddannelsesniveau, år</i>	0	0-3,5	3,5-4,75	4,75-6,5	6,5-	I alt
Landbrug, fiskeri og råstofudvinding						
Landbrug, gartneri og skovbrug	35,2	63,3	1,1	0,3	0,1	100,0
Fiskeri mv.	39,0	59,7	1,3	-	-	100,0
Råstofudvinding	8,4	56,5	32,3	2,2	0,2	99,6
<i>Fremstillingsvirksomhed</i>						
Nærings- og nydelsesmiddelindustri	2,0	96,5	1,4	0,1	0,0	100,0
Tekstil-, beklædnings- og læderindustri	2,9	96,8	0,2	0,0	0,1	100,0
Træ-, papir- og grafisk industri	2,1	94,6	2,8	0,3	0,1	99,9
Mineralolie-, kemisk- og plastindustri mv.	0,8	83,1	15,5	0,5	-	99,9
Sten-, ler- og glasindustri mv.	1,5	96,6	1,2	0,7	-	100,0
Jern- og metalindustri	0,5	93,9	4,5	1,1	0,0	100,0
Møbelindustri og anden industri	1,8	97,4	0,5	0,2	0,1	100,0
<i>Energi- og vandforsyning</i>	0,6	84,9	11,8	2,6	0,1	100,0
<i>Bygge- og anlægsvirksomhed</i>	2,5	93,3	3,0	1,1	0,1	100,0
<i>Handel, hotel- og restaurationsvirks. mv.</i>						
Handel m. biler, autorep., servicestation	6,2	93,0	0,8	0,0	0,0	100,0
Engros- og agenturhandel undt. med biler	1,9	87,2	9,6	1,1	0,1	99,9
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	8,3	88,4	3,0	0,2	0,0	99,9
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	18,9	80,2	0,7	0,2	0,0	100,0
<i>Transportvirks., post og telekommunikation</i>						
Transportvirksomhed	4,4	92,7	2,6	0,2	0,1	100,0
Post og telekommunikation	1,9	97,0	0,9	0,2	-	100,0
<i>Finansieringsvirksomhed mv. og forrentningsservice</i>						
Finansierings- og forsikringsvirksomhed	0,3	81,1	17,4	1,1	0,0	99,9

(fortsættes)

Tabel 4.1.**Fortsat.**

Uddannelsesniveau, år	0	0-3,5	3,5-4,75	4,75-6,5	6,5-	I alt
Udlejning og ejendomsformidling	11,4	79,4	6,0	2,4	0,3	99,5
Forretningservice mv.	3,2	51,7	26,3	17,3	0,3	98,8
<i>Offentlige og personlige tjenesteydelser</i>						
Offentlig administration mv.	0,1	79,7	16,9	3,2	0,0	99,9
Undervisning	0,0	17,0	29,7	50,3	0,2	97,5
Sundhedsvæsen mv.	1,8	20,2	74,6	2,8	0,2	99,6
Sociale institutioner mv.	0,9	88,8	9,3	0,9	0,1	100
Renovation, foreninger og forlystelser mv.	7,3	72,3	15,2	2,9	0,3	98,0
Uoplyst erhverv	13,7	54,1	15,1	13,5	0,9	97,3
Alle	3,6	76,6	13,8	5,6	0,1	99,7

Note.: Studielængden for de forskellige uddannelser er sat til 3,5 år for en erhvervsfaglig uddannelse, 4,75 år for en kortere videregående uddannelse, 6,5 år for mellemlang videregående uddannelse og 8 år for en lang videregående uddannelse. Pga. afrundinger og manglende oplysninger summer en del af branchernes procentandele ikke til hundrede.

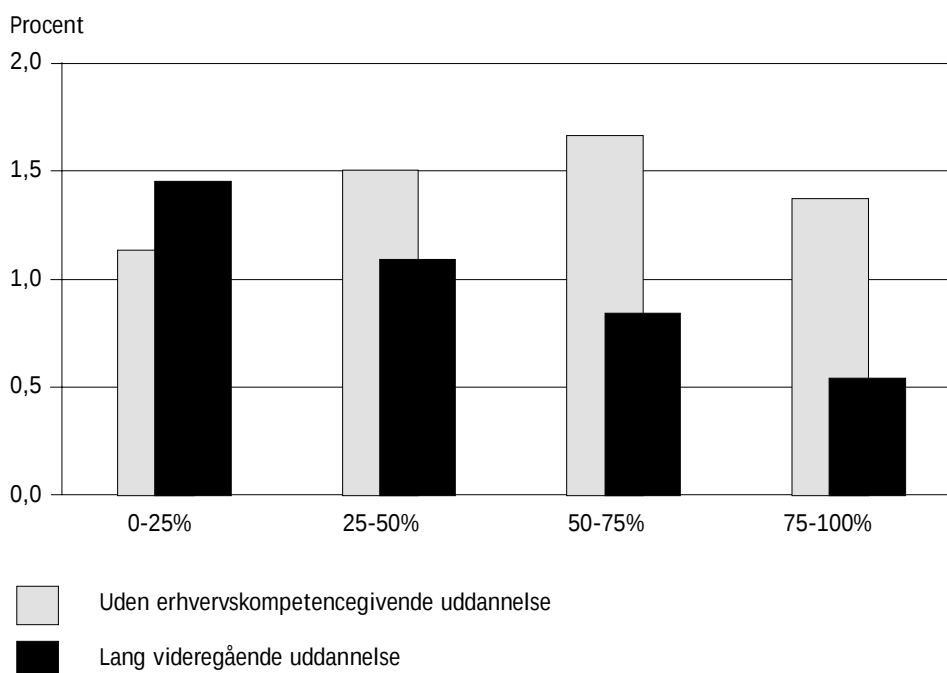
Marginalisering og kvalifikationsefterspørgsel

I figur 4.1 vises virksomheders marginaliseringsprocent opdelt efter procentandel ansatte henholdsvis uden erhvervskompetencegivende uddannelse og med lang videregående uddannelse. Det fremgår, at virksomhedernes marginaliseringsprocent følger de ansattes uddannelsesniveau. Således er marginaliseringsprocenten højest i virksomheder, hvor 50-75 pct. af de ansatte ikke besidder erhvervskompetencegivende uddannelse. Tilsvarende viser det sig, at virksomheders marginaliseringsprocent er omvendt proportional med andelen af beskæftigede med lang videregående uddannelse.

For at undersøge hvorvidt sammenhængen mellem ansattes uddannelsesniveau og virksomheders marginaliseringsprocent går igen på brancheniveau, beregnes marginaliseringsprocenten for

Figur 4.1.

Marginaliseringsprocent for virksomheder fordelt efter andel af ansatte hhv. uden erhvervskompetencegivende uddannelse og med lang videregående uddannelse.

brancher fordelt på de ansattes gennemsnitlige uddannelsesniveau i de enkelte virksomheder, jf. tabel 4.2.

På brancheniveau viser det sig generelt, at marginaliseringsprocenten er højest for virksomheder, hvor de ansatte har ingen eller kun korterevarende uddannelse (0-3,5 år).

Specielt sektoren for offentlige og personlige tjenesteydelser udmærker sig ved for næsten alle brancher at have højest marginaliseringsprocent for virksomheder, hvor de ansatte er uden uddannelse, og næsthøjest marginaliseringsprocent for virksomheder med uddannelsesniveau på 0-3,5 år. For de fleste af brancherne

Tabel 4.2.**Marginaliseringsprocenter fordelt på gennemsnitlig uddannelseslængde i hver enkelt virksomhed.**

Uddannelseslængde (år)	0	0-3,5	3,5-4,75	4,75-6,5	6,5	Alle
<i>Landbrug, fiskeri og råstofudvinding</i>						
Landbrug, gartneri og skovbrug	0,63	1,11	0,89	0,8	0,0	0,94
Fiskeri mv.	1,17	1,06	0,0	-	-	1,09
Råstofudvinding	0,86	1,79	0,34	3,28	0,0	1,26
<i>Fremstillingsvirksomhed</i>						
Nærings- og nydelsesmiddelindustri	2,22	1,51	0,0	0,0	2,19	1,62
Tekstil-, beklædnings- og læderindustri	2,42	1,41	14,75	0,0	2,44	3,19
Træ-, papir- og grafisk industri	1,65	1,91	1,22	1,27	1,05	1,88
Mineralolie-, kemisk- og plastindustri mv.	2,39	2,01	0,65	0,45	-	1,79
Sten-, ler- og glasindustri mv.	2,22	2,28	1,17	2,62	-	2,26
Jern- og metalindustri	3,81	2,04	1,8	1,11	2,46	2,03
Møbelindustri og anden industri	2,39	1,7	1,16	3,69	0,00	1,72
<i>Energi- og vandforsyning</i>	0,0	0,62	0,49	0,66	0,00	0,61
<i>Bygge- og anlægsvirksomhed</i>	2,33	1,42	0,92	1,34	3,85	1,43
<i>Handel, hotel- og restaurationsvirks. mv.</i>						
Handel m. biler, autorep., servicestationer	1,21	1,57	7,38	0,0	1,21	1,19
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	1,76	0,99	1,17	3,08	1,71	3,04
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	1,64	0,69	1,41	0,0	1,64	1,91
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	2,15	2,25	2,27	0,0	2,21	2,44
<i>Transportvirks., post og telekommunikation</i>						
Transportvirksomhed	1,96	1,31	0,7	0,81	1,28	1,32
Post og telekommunikation	0,58	1,02	0,79	0,95	-	1,0
<i>Finansieringsvirks. mv. og forrentningsserv.</i>						
Finansierings- og forsikringsvirksomhed	0,98	0,82	0,5	0,0	0,95	3,03

(fortsættes)

Tabel 4.2.**Fortsat.**

Uddannelseslængde (år)	0	0-3,5	3,5-4,75	4,75-6,5	6,5	Alle
Udlejning og ejendomsformidling	1,56	1,71	1,38	0,64	1,14	1,65
Forretningservice mv.	2,13	1,74	1,18	1,25	1,6	1,51
<i>Offentlige og personlige tjenesteydelser</i>						
Offentlig administration mv.	1,72	1,3	0,77	0,87	0,0	1,19
Undervisning	2,15	1,37	0,99	0,53	0,34	0,81
Sundhedsvæsen mv.	1,42	1,11	0,59	0,66	0,3	0,71
Sociale institutioner mv.	1,64	1,35	0,99	0,72	0,0	1,31
Renovation, foreninger og forlystelser mv.	1,36	1,39	0,96	0,0	1,31	1,17
Uoplyst erhverv	1,09	1,57	1,19	0,66	1,74	1,28
Alle	1,65	1,58	0,87	0,71	0,97	1,43

udgør disse virksomheder dog kun en meget begrænset del af den samlede beskæftigelse, jf. tabel 4.1.

Det gælder dog ikke for alle brancher, at den højeste marginalisering er koncentreret om de lavtuddannede. Således gælder det for 8 af de 26 brancher, at den højeste marginaliseringsprocent findes for virksomheder med et gennemsnitligt uddannelsesniveau over 3,5 år. Eksempelvis udmærker branchen for råstofudvinding sig ved at have en høj marginaliseringsprocent (3,28 pct.) for virksomheder med uddannelsesniveau på 4,74-6,5 år. Denne type virksomheder udgør 2,2 pct. af branchens samlede beskæftigelse. Branchen for tekstil-, beklædnings- og læderindustri har med en enkelt undtagelse en marginaliseringsprocent over gennemsnittet for alle uddannelsesniveauer. Dette skyldes formentlig det markante fald i beskæftigelsen for denne branche.

Integration og kvalifikationsefterspørgsel

I tabel 4.3 vises integrationsprocenter for de enkelte brancher fordelt på det gennemsnitlige uddannelsesniveau i de enkelte virksomheder.

Virksomhedernes integrationsmønstre følger i grove træk marginaliseringsmønstret. Integrationen er samlet set højest for virksomheder, hvor de ansatte er uden uddannelse, og integrationsprocenten aftager over det gennemsnitlige uddannelsesniveau i virksomheden.

Foretager man en yderligere opdeling på brancher, viser det sig, at integration i endnu højere grad end marginalisering er koncentreret om virksomheder, hvor de ansatte overvejende er lavtuddannede. Således gælder det for en forholdsvis stor del af brancherne, at der slet ikke har fundet integration sted inden for virksomheder med højt uddannelsesniveau.

Denne tendens til, at integration er koncentreret på virksomheder med overvejende lavt uddannede beskæftigede, kan skyldes, at virksomheder, der fordrer et højt uddannelsesniveau af deres ansatte, i højere grad ser den forældelse samt nedslidning af kvalifikationer, der kan følge af marginalisering, som en forhindring for ansættelse. En anden forklaring kan være, at der er færre jobåbninger for lavt uddannet arbejdskraft i denne type virksomheder.

Der er dog undtagelser fra det generelle billede. Sektoren for offentlige og personlige tjenesteydelser skiller sig ud ved at have virksomheder med uddannelsesniveau på 4,75-6,5 år, der integrerer. Specielt sociale institutioner mv. har et højt integrationsniveau uafhængigt af uddannelsesniveau. Det bør dog bemærkes, at mere end 90 pct. af de beskæftigede inden for sociale institutioner mv. er ansat i institutioner med uddannelsesniveau under 3,5 år, jf. tabel 4.1.

Også brancherne træ-, papir- og grafisk industri samt detailhandel og reparationsvirksomhed har integrationsprocenter, der er rela-

Tabel 4.3.**Integrationsprocenter fordelt på de ansattes gennemsnitlige uddannelsesniveau i den enkelte virksomhed.**

Gennemsnitlig uddannelseslængde blandt ansatte i virksomhed (år)	0	0-3,5	3,5-4,75	4,75-6,5	6,5	Alle
<i>Landbrug, fiskeri og råstofudvinding</i>						
Landbrug, gartneri og skovbrug	0,16	0,32	0,38	0,0	0,0	0,27
Fiskeri mv.	0,27	0,17	0,0	0,0	-	0,2
Råstofudvinding	0,0	0,11	0,09	0,0	-	9,0
<i>Fremstillingsvirksomhed</i>						
Nærings- og nydelsesmiddelindustri	0,16	0,42	0,09	0,0	0,0	4,0
Tekstil-, beklædnings- og læderindustri	0,95	0,45	0,0	0,0	0,0	0,46
Træ-, papir- og grafisk industri	0,56	0,29	0,24	0,49	0,0	0,3
Mineralolie-, kemisk- og plastindustri mv.	0,35	0,4	0,15	0,0	-	0,35
Sten-, ler- og glasindustri mv.	0,75	0,31	0,0	0,0	-	0,31
Jern- og metalindustri	0,62	0,35	0,13	0,15	0,0	0,33
Møbelindustri og anden industri	1,1	0,48	1,94	0,0	0,0	0,5
<i>Energi- og vandforsyning</i>	0,0	0,15	0,0	0,0	0,0	0,13
<i>Bygge- og anlægsvirksomhed</i>	0,9	0,22	0,11	0,12	0,0	23,0
<i>Handel, hotel- og restaurationsvirks. mv.</i>						
Handel m. biler, autorep., servicestationer	0,18	0,19	0,18	0,0	0,0	19,0
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	0,35	0,27	0,1	0,11	0,0	25,0
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	0,54	0,29	0,18	0,53	0,0	31,0
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	0,82	0,55	0,0	0,0	0,0	59,0
<i>Transportvirks., post og telekommunikation</i>						
Transportvirksomhed	1,18	0,33	0,33	0,0	0,0	36,0
Post og telekommunikation	0,0	0,22	0,0	0,0	-	21,0
<i>Finansieringsvirks. mv. og forrentningsserv.</i>						
Finansierings- og forsikringsvirksomhed	0,42	0,06	0,04	0,0	0,0	0,05

(fortsættes)

Tabel 4.3.**Fortsat.**

Gennemsnitlig uddannelseslængde blandt ansatte i virksomhed (år)	0	0-3,5	3,5-4,75	4,75-6,5	6,5	Alle
Udlejning og ejendomsformidling	0,61	0,49	0,24	0,24	0,0	48,0
Forretningservice mv.	0,64	0,31	0,17	0,12	0,17	0,24
<i>Offentlige og personlige tjenesteydelser</i>						
Offentlig administration mv.	1,06	0,27	0,2	0,32	0,0	0,25
Undervisning	0,94	0,82	0,44	0,27	0,0	0,42
Sundhedsvæsen mv.	0,41	0,29	0,2	0,24	0,28	0,22
Sociale institutioner mv.	0,71	0,78	0,69	0,48	0,0	77,0
Renovation, foreninger og forlystelser mv.	0,64	0,58	0,47	0,29	0,0	0,55
Uoplyst erhverv	0,66	0,71	1,26	0,38	1,71	8,0
Alle	0,55	0,38	0,25	0,24	0,12	0,35

tivt jævnt fordelt over uddannelsesniveau. For begge brancher gælder det dog ligeledes, at over 95 pct. af de beskæftigede er ansat i virksomheder med uddannelsesniveau under 3,5 år, jf. tabel 4.1.

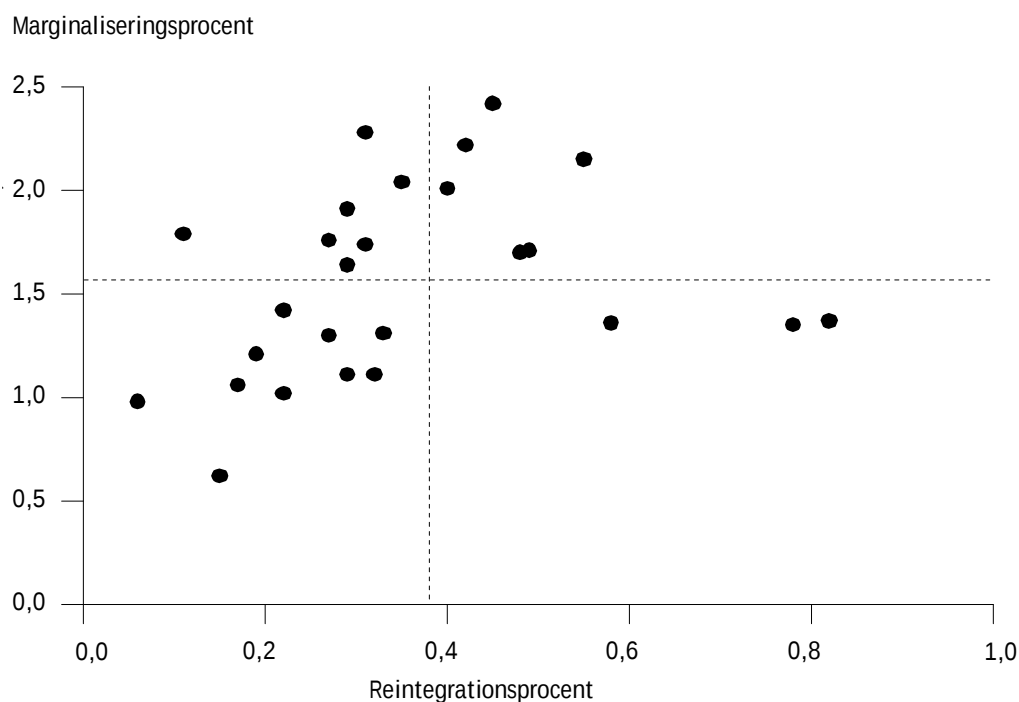
Sammenhæng mellem marginalisering og integration for de lavtuddannede

Som beskrevet ovenfor kan høj marginalisering for lavtuddannede skyldes, at visse virksomheder som følge af nye produktionsformer o.l. har ændret deres arbejdskraft efterspørgsel til fordel for personer med længere uddannelse. Denne type virksomheder må som følge af den ændrede arbejdskraft efterspørgsel ligeledes forventes at have lav integration af lavtuddannede.

For virksomheder, hvor der både er høj marginalisering og integration, er det sandsynligt, at marginalisering af de lavtuddannede skal tilskrives andre forhold end forskydninger i kvalifikationsefterspørgslen.

Figur 4.2.

Branchers marginaliseringsprocent og integrationsprocent for virksomheder med gennemsnitligt uddannelsesniveau på 0-3,5 år.

Anm.: De stiplede linjer angiver hhv. den gennemsnitlige marginaliseringsprocent og integrationsprocent for virksomheder med uddannelsesniveau på 0-3,5 år.

I figur 4.2 sammenlignes branchernes marginaliseringsprocenter og integrationsprocenter for virksomheder med uddannelsesniveau på 0-3,5 år. Som det fremgår af figuren, er der antydning af en positiv sammenhæng mellem størrelsen på henholdsvis marginaliseringsprocent og integrationsprocent.

Med undtagelse af træ, papir og grafisk industri, sten-, ler- og glasindustri samt jern- og metalindustri har alle brancherne inden for fremstillingssektoren både marginaliseringsprocent og integra-

tionsprocent over gennemsnittet for lavtuddannede. Fx har tekstil-, beklædnings- og læderindustri den højeste marginaliseringsprocent af alle brancher, men overraskende nok også en integrationsprocent 0,1 pct.enheder over gennemsnittet. Som det fremgår af tabel 4.1, er en stor del af de lavtuddannede ansat inden for disse brancher.

Inden for sektoren for offentlige og personlige tjenesteydelser har alle brancher undtagen offentlig administration og sundhedsvæsen en marginaliseringsprocent under gennemsnittet og en integrationsprocent over gennemsnittet for lavtuddannede. Specielt undervisning samt sociale institutioner mv. udmærker sig ved at have de højeste integrationsprocenter for hele arbejdsmarkedet. De høje integrationsprocenter skal ses i lyset af, at størstedelen af de marginaliserede, der modtager aktivering i form af jobtræning, beskæftiges inden for den offentlige sektor.

Brancherne råstofudvinding, træ, papir og grafisk industri, sten-, ler- og glasindustri, jern- og metalindustri, engros- og agenturhandel, detailhandel samt forretningsservice mv. har alle marginaliseringsprocent over gennemsnittet, men integrationsprocent under gennemsnittet for lavtuddannede. Lavtuddannede, der marginaliseres fra disse brancher, vil altså have relativt svært ved at finde beskæftigelse inden for den samme branche. Dette kan skyldes en drejning af kvalifikationsefterspørgslen mod personer med højere uddannelse i de pågældende brancher.

Sammenfatning

Virksomheder, der overvejende har lavtuddannede ansatte, har højere marginaliseringsprocent end andre virksomheder. Dette går igen for de fleste brancher.

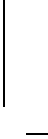
Integrationen er ligeledes koncentreret om de virksomheder, der overvejende beskæftiger lavtuddannede. Det viser sig endvidere, at integration i endnu højere grad end marginalisering er koncentreret på virksomheder med et lavt uddannelsesniveau. Således gælder det for en stor del af brancherne, at der ikke har fundet

integration sted inden for virksomheder, hvor de ansatte har et højt uddannelsesniveau.

Ved en sammenligning af marginalisering og integration på brancheniveau viser der sig antydning af en positiv sammenhæng mellem niveauet for marginalisering og integration.

Næsten alle brancher inden for fremstillingserhverv har både marginaliseringsprocent og integrationsprocent over gennemsnittet. Dette kan fortolkes sådan, at marginaliseringen ikke overvejende skyldes ændringer i kvalifikationsefterspørgslen, men i højere grad må tilskrives lavkonjunktoren. Dog kan der forekomme forskydninger i arbejdskraftefterspørgslen mellem virksomheder inden for branchen, der ikke afsløres i analysen.

Offentlige og personlige tjenesteydelser udmærker sig ved for næsten alle brancher at have en marginaliseringsprocent under gennemsnittet og en integrationsprocent over gennemsnittet. Endelig findes et mindre antal brancher, der tilsyneladende drejer deres arbejdskraftefterspørgsel væk fra lavtuddannet arbejdskraft, idet der her kan konstateres høje marginaliseringsprocenter og lave integrationsprocenter.

Ændringer i antal ansatte og personaleomsætning

I dette kapitel betragtes effekterne på marginalisering og integration af ændringer i antal ansatte samt forskelle i niveauet for personaleomsætning.

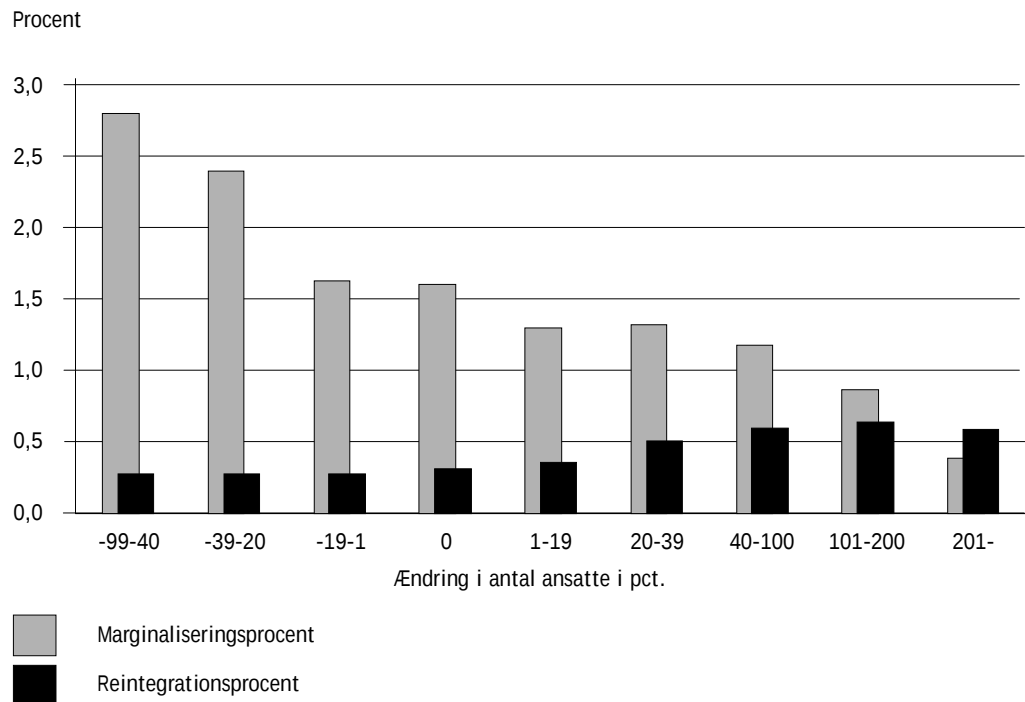
Empiriske undersøgelser viser, at nedgang i beskæftigelsen som følge af en lavkonjunktur medfører øget risiko for langtidsledighed, jf. Finansministeriet (1996). Endvidere indikerer flere teoretiske studier, at virksomheder ved produktionsnedgang koncentrerer afskedigelserne om arbejdsgrupper med kun få eller generelle kvalifikationer, der ikke er vitale for produktionen, jf. Vejrup-Hansen (1995). Hvis afskedigelser i forbindelse med produktionsnedgang overvejende er koncentreret om bestemte grupper på arbejdsmarkedet, kan det for disse grupper medføre yderligere øget risiko for langtidsledighed og derved marginalisering.

Det må ligeledes forventes, at personaleomsætningen i den enkelte virksomhed påvirker niveauet for marginalisering og integration. En høj personaleomsætning kan betyde, at mange personer bevæger sig ind og ud af ledighed. Hvis der er et element af tilfældighed knyttet til langtidsledigheden, kan det betyde, at nogle personer, alene fordi de ofte oplever ledighed, har større risiko for at blive langtidsledige og dermed for at blive marginaliseret. Samtidig kan mange ledighedsperioder betyde, at opbygningen af de nødvendige arbejdsmarkedskvalifikationer forhindres, og at eksisterende kvalifikationer forældes eller forringes.

Omvendt betyder en stor personaleomsætning også, at flere har mulighed for at komme i beskæftigelse. Det er således ikke muligt på forhånd at udlede en entydig effekt af niveauet for personaleomsætningen.

Figur 5.1

Virksomheders marginaliserings- og integrationsprocent opdelt efter procentvis ændring i antal ansatte.

I figur 5.1 vises virksomheders marginaliseringsprocent og integrationsprocent fordelt på ændring i antal ansatte. Samlet set viser det sig, at virksomheders marginaliseringsprocent stiger, når antallet af ansatte falder. Integrationsprocenten viser sig at stige, når antallet af ansatte stiger.³⁾

Marginaliseringsprocenten og integrationsprocenten følger altså det forventede mønster ved ændringer i produktionsniveau. Det viser sig dog - lidt overraskende - at selv blandt virksomheder, der har mere end fordoblet antallet af ansatte i perioden, finder mar-

3) Dette mønster går uden større afvigelser igen på brancheniveau.

ginalisering sted. Tilsvarende viser det sig, at virksomheder, som har haft en nedgang i antal ansatte på over 40 pct., stadigvæk har været i stand til at integrere personer.

I tabel 5.1 vises virksomheders marginaliseringsprocenter fordelt på antal nyansættelser og separationer for den enkelte virksomhed.

Tabel 5.1.
Marginaliseringsprocenter fordelt på hhv. nyansættelser og separationer for den enkelte virksomhed.

Separa.\Nyans.	0%	1-9%	10-19%	20-39%	40-100%	Alle
0%	0,21	0,04	0,03	0,04	0,04	0,12
1-9%	0,64	0,55	0,52	0,39	0,16	0,5
10-19%	1,47	1,46	1,03	0,81	0,33	0,98
20-39%	2,64	2,49	1,84	1,36	0,79	1,44
40-100%	7,26	4,69	3,74	2,89	1,41	2,48
Alle	2,46	1,51	1,42	1,5	1,05	1,43

Anm.: Nyansættelser er målt som andel af de ansatte pr. november i et givent år, der er blevet ansat i løbet af året. Separationer er målt som andel ansatte målt pr. november i et givent år, der separeres fra virksomheden efterfølgende år.

I overensstemmelse med ovenstående er marginaliseringsprocenten positivt afhængig af andelen af separationer og negativt afhængig af andelen af nyansættelser.

Diagonalen i tabel 5.1 viser personaleomsætning i virksomheder, hvor antal ansatte har været tilnærmelsesvis uændret i undersøgelsesperioden. Det viser sig, at jo større personaleomsætningen er, desto større er marginaliseringsprocenten. Således er marginaliseringsprocenten for virksomheder med personaleomsætning på 40-100 pct. mere end 6 gange større end virksomheder med personaleomsætning på 0 pct. Umiddelbart indikerer dette, at de

negative effekter ved høj personaleomsætning er dominerende. Den høje personaleomsætning kan imidlertid også være et resultat af, at arbejdstagernes kvalifikationsniveau er lavt og deres økonomiske incitament til at være i arbejde begrænset.

I tabel 5.2 vises integrationsprocenter fordelt på nyansættelser og separationer for den enkelte virksomhed.

Tabel 5.2.
Integrationsprocenter fordelt på nyansættelser og separationer for den enkelte virksomhed.

Separa. \ Nyans.	0%	1-9%	10-19%	20-39%	40-100%	Alle
0%	0,21	0,14	0,38	0,64	1,43	0,56
1-9%	0,07	0,14	0,26	0,45	0,49	0,23
10-19%	0,06	0,16	0,25	0,39	0,62	0,29
20-39%	0,1	0,11	0,22	0,42	0,79	0,42
40-100%	0,04	0,06	0,1	0,22	0,45	0,32
Alle	0,13	0,14	0,23	0,39	0,62	0,35

Som det fremgår af den nederste række i tabel 5.2, viser der sig at være en positiv sammenhæng mellem virksomheders integrationsprocent og andelen af nyansættelser. Derimod viser der sig ikke nogen klar sammenhæng mellem integration og virksomheders separationsandel.

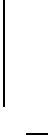
Ligesom for marginalisering er der en positiv sammenhæng mellem virksomhedernes integrationsprocent og personaleomsætningen. Således bevirker de mange jobåbninger, som høj personaleomsætning medfører, at en del marginaliserede kommer i beskæftigelse og forbliver i beskæftigelse længe nok til at forlade marginalgruppen.

Tabel 5.3.**Nettomarginalisering fordelt på nyansættelser og separationer for den enkelte virksomhed, procentenheder.**

Separa. \Nyans.	0%	1-9%	10-19%	20-39%	40-100%	Alle
0%	0,0	-0,1	-0,35	-0,6	-1,39	-0,44
1-9%	0,57	0,41	0,26	-0,06	-0,33	0,27
10-19%	1,41	1,3	0,78	0,42	-0,29	0,69
20-39%	2,54	2,38	1,62	0,94	0,0	1,02
40-100%	7,22	4,63	3,64	2,67	0,96	2,16
Alle	2,33	1,37	1,19	1,11	0,43	1,08

I tabel 5.3 er nettomarginaliseringsprocenten udregnet. Som det fremgår af tabellen er integrationsprocenten ikke høj nok til at fjerne de negative effekter ved høj personaleomsætning.

Ifølge tabel 5.3 gælder det for undersøgelsesperioden, at høj personaleomsætning i højere grad medfører, at personer mister kontakten til arbejdsmarkedet som følge af den høje sandsynlighed for at blive løst fra sit ansættelsesforhold frem for at give marginaliserede adgang til beskæftigelse som følge af de mange jobåbninger.

Aflønning

I de to foregående afsnit er der set på forskellige virksomhedskarakteristikas betydning for marginalisering og integration. I dette afsnit undersøges effekten af aflønningsniveauet og lønspredningen. Formålet er ikke at teste bestemte teorier, men alene at undersøge om der er en sammenhæng mellem virksomhedernes aflønningspraksis og marginaliserings- og integrationstilbøjelighed. Hypotesen er, at virksomheder, der har en høj aflønning eller lav lønspredning, har en højere nettomarginalisering.

Konkret foretages analysen ved at sammenligne virksomhedens aflønning af arbejdskraft med gennemsnittet for sektoren, som virksomheden tilhører. Timelønnen for en type arbejdskraft inden for fx jern- og metalindustri skal således sammenlignes med timelønnen for den samme type arbejdskraft inden for fremstillingssektoren.

Forskel i lønniveau

Aflønningen på virksomhedsniveau er undersøgt for to typer af arbejdskraft. Det drejer sig om personer uden en erhvervskompetencegivende uddannelse og personer med en erhvervsfaglig uddannelse.

I tabel 6.1 er virksomhederne opdelt i intervaller efter lønniveauernes afvigelse fra sektorgennemsnittet.

Knap 60 pct. af de beskæftigede er ansat i virksomheder, hvor uuddannede medarbejdere aflønnes på niveau med sektorgennemsnittet. Ca. 30 pct. er ansat på virksomheder, hvor aflønningen afviger mellem 20 og 50 pct. fra gennemsnittet. Endelig er knap hver 10. lønmodtager ansat på virksomheder, hvor lønniveauet for uuddannede udgør højest 50 eller mindst 150 pct. af sektorgennemsnittet.

Tabel 6.1.

Beskæftigelse, marginalisering, integration og nettomarginalisering fordelt på aflønningsniveau i den enkelte virksomhed.

	Uden erhvervskompetencegivende udd.				Med erhvervsfaglig uddannelse			
	Besk. pct.	Marg. pct.	Int. pct.	N.marg. pct.point	Besk. pct.	Marg. pct.	Int. pct.	N.marg. pct.point
<i>Virksomhedens lønafvigelse fra sektorgennemsnit</i>								
Mindst 50 pct. under	4,7	0,95	0,18	0,77	0,8	1,45	0,40	1,05
20-50 pct. under	15,7	1,28	0,36	0,92	10,6	1,56	0,47	1,09
+/- 20 pct.	58,8	1,45	0,38	1,07	72,4	1,40	0,33	1,07
20-50 pct. over	12,4	1,56	0,29	1,27	8,3	1,48	0,27	1,21
Mindst 50 pct. over	4,7	1,67	0,32	1,35	2,4	1,56	0,30	1,26
Uoplyst	3,6	1,65	0,32	1,33	5,5	1,44	0,56	0,88
I alt	100	1,43	0,35	1,08	100	1,43	0,35	1,08
Antal (1.000 personer)	2.267	33,3	7,8	-	2.267	33,3	7,8	-

Note: Aflønningen er målt som den relative afvigelse mellem virksomhedsaflønning og gennemsnitlig sektorløn. Beskæftigelsen er gennemsnittet for 1989-1993.

For begge uddannelsestyper er der for virksomheder med forskellig aflønningspraksis en relativt lille variation i integrationsprocenterne, mens marginaliseringsprocenterne udviser en større og, for uuddannedes vedkommende, systematisk variation, jf. tabel 6.1.

Den generelle tendens er, at for de uuddannede stiger marginaliseringsprocenten med et stigende lønniveau. Der eksisterer ikke samme systematik for integrationsprocenten. Samlet betyder det, at virksomheder med et lønniveau på mindst 50 pct. under gennemsnittet har en integration på 0,18 pct. og en marginalisering på 0,95 pct., hvilket giver den laveste nettomarginaliseringsprocent (0,77) blandt de nævnte kategorier. Nettomarginaliseringen

er næsten dobbelt så stor på virksomheder, hvor de uuddannede aflønnes med mindst 50 pct. over sektorgennemsnittet. Der er således en tydelig tendens til, at nettomarginaliseringen er større, jo højere de uuddannede aflønnes på virksomheden.

For gruppen med en erhvervsfaglig uddannelse er der ikke en systematisk sammenhæng mellem marginalisering og aflønningsniveau. Til gengæld er der en tendens til, at integrationsprocenten er størst for et lavt lønniveau. Samlet set er sammenhængen mellem nettomarginalisering og aflønningsniveau dog langt fra så tydelig som for de ikke-uddannedes vedkommende.

I tabel 6.2 beskrives nettomarginaliseringsprocenten fordelt på brancher og lønniveau for personer uden erhvervskompetencegivende uddannelse.

Relationen mellem aflønning af uuddannede og nettomarginalisering genfindes i 11 ud af 26 brancher. De 11 brancher repræsenterer 50 pct. af den samlede beskæftigelse og 55 pct. af de marginaliserede.

Sammenhængen mellem uuddannedes løn og nettomarginalisering er ikke-eksisterende eller svag for fiskeri, råstofudvinding, tekstil-, beklædnings- og læderindustri, post og telekommunikation, forretningsservice, offentlig administration, sundhedsvæsenet samt renovation, foreninger og forlystelser. Disse brancher udgør ca. 30 pct. af beskæftigelsen og 25 pct. af de marginaliserede.

I tabel 6.3 beskrives nettomarginaliseringsprocenter fordelt på antal ansatte og lønniveau.

Specielt i de mindre og mellemstore virksomheder er der en tendens til, at gennemsnitlig eller overgennemsnitlig aflønning af ikke-uddannede hænger sammen med høj nettomarginalisering. For større virksomheder (mindst 200 ansatte) er der ikke den samme entydige sammenhæng.

Tabel 6.2.

Nettomarginalisering fordelt på brancher og løniveauer for uuddannede, procentpoint.

	Virksomhedens lønafvigelse fra sektorgennemsnit						
	Mindst 50 pct. under	20 - 50 pct. under	+/- 20 pct.	20 - 50 pct. over	Mindst 50 pct. over	Uoplyst	I alt
<i>Primær sektor</i>							
Landbrug, gartneri og skovbrug	0,25	0,42	0,8	1,17	1,19	0,62	0,67
Fiskeri mv.	1,28	1,23	1,46	0,72	0,65	0,64	0,88
Råstofudvinding	0,00	4,22	1,27	1,37	0,32	2,46	1,17
<i>Fremstilling</i>							
Nærings- og nydelses- middelindustri	0,9	1,1	1,99	1,87	2,0	1,26	1,79
Tekstil-, beklædnings- og læderindustri	2,14	1,77	2,06	1,26	2,44	1,96	1,98
Træ-, papir- og grafisk industri	0,91	1,81	1,76	1,40	1,99	3,09	1,59
Mineralolie-, kemisk og plastindustri	1,33	1,59	1,51	1,14	1,56	1,88	1,44
Sten-, ler- og glasindustri	-1,55	1,49	1,99	1,94	1,91	6,52	1,95
Jern- og metalindustri	1,06	1,30	1,79	1,77	1,95	1,92	1,69
Møbelindustri og anden industri	1,58	1,12	1,22	1,04	3,16	0,89	1,22
<i>Energi- og vandforsyning</i>	-0,4	0,41	0,45	1,19	1,69	0,37	0,48
<i>Bygge- og anlægsvirksomhed</i>	0,9	0,84	1,28	1,45	1,58	1,24	1,2
<i>Handel mv.</i>							
Handel med biler, autor- eparation, servicestationer	0,63	0,84	1,01	1,78	1,82	2,1	1,02
Engros- og agenturhandel undtagen med biler	1,04	1,18	1,40	1,50	1,51	2,13	1,46

(fortsættes)

Tabel 6.2.
Fortsat.

	Virksomhedens lønafvigelse fra sektorgennemsnit						
	Mindst 50 pct. under	20 - 50 pct. under	+/- 20 pct.	20 - 50 pct. over	Mindst 50 pct. over	Uoplyst	I alt
Detailhandel og reparations- virksomhed undt. biler	0,86	1,07	1,45	2,08	2,32	2,24	1,33
Hotel- og restaurations- virksomhed mv.	0,44	1,01	1,81	2,36	2,32	4,49	1,62
<i>Transport mv.</i>							
Transportvirksomhed	0,28	1,1	1,01	0,81	1,32	0,52	0,96
Post og telekommunikation	0,57	0,85	0,81	0,70	0,00	0,87	0,80
<i>Finansiering mv.</i>							
Finansierings- og forsikringsvirksomhed	0,57	0,67	0,93	0,88	1,26	0,9	0,9
Udlejning og ejendoms- formidling	0,82	0,99	1,41	1,19	0,47	1,16	1,17
Forretningsservice mv.	1,16	1,07	1,31	1,28	1,26	1,62	1,27
<i>Offentlige tjenesteydelser mv.</i>							
Offentlig administration mv.	0,86	0,79	1,01	0,62	0,49	0,49	0,94
Undervisning	0,47	0,08	0,44	0,44	0,72	0,26	0,39
Sundhedsvæsen mv.	0,80	0,63	0,47	0,44	0,59	0,67	0,49
Sociale institutioner mv.	0,28	0,41	0,57	0,61	0,70	0,39	0,54
Renovation, foreninger og forlystelser mv.	0,46	0,72	0,90	0,87	0,57	0,73	0,76
<i>Uoplyst erhverv</i>	-0,27	0,62	1,1	0,27	-0,42	0,29	0,48
I alt	0,77	0,92	1,07	1,27	1,35	1,33	1,08

Note: Aflønningen er målt som den relative afstand mellem virksomhedens og sektorens lønniveau. Uuddannede er personer uden en erhvervskompetencegivende uddannelse.

Tabel 6.3.**Nettomarginalisering fordelt på virksomhedsstørrelse og aflønning af uuddannede, procentpoint.**

Antal ansatte	1-4	5-49	50-99	100-199	200-499	500+	I alt
<i>Virksomhedens lønafvigelse fra sektorgennemsnit</i>							
Mindst 50 pct. under	0,77	0,80	0,25	0,31	1,08	0,72	0,77
20-50 pct. under	1,10	0,93	0,90	0,68	0,20	1,18	0,92
+/- 20 pct.	1,52	1,04	0,96	1,17	1,26	0,95	1,07
20-50 pct. over	1,67	1,20	1,24	1,34	1,34	1,25	1,27
Mindst 50 pct. over	1,55	1,37	1,26	1,20	1,35	1,24	1,35
Uoplyst	1,53	0,92	0,61	0,00	0,00	-	0,99
I alt	1,33	1,03	1,00	1,15	1,23	0,99	1,08

Note: Se tabel 6.2.

Lønspredning

I det følgende undersøges det, om lønspredningen har betydning for marginalisering og integration.

Lønspredningen på en virksomhed er defineret som afstanden mellem timelønnen for personer med erhvervsuddannelse og personer uden en erhvervskompetencegivende uddannelse, normeret med timelønnen for de sidstnævnte. Der ses således på den relative forskel i timelønnen for de to grupper af arbejdskraft. Som ovenfor måles virksomhedens lønspredning i forhold til sektorniveauet.

Problemet med en lille lønspredning er, at det bliver relativt mere fordelagtigt for arbejdsgiveren at afskedige de lavt kvalificerede, der har vanskeligere ved at bevare en stabil tilknytning til arbejdsmarkedet.

I tabel 6.4 vises marginaliseringsprocent og integrationsprocent for forskellige lønspredningsniveauer.

Tabel 6.4.**Samlet marginalisering og integration ved forskellige lønspredningsniveauer.**

<i>Procentpoint</i>	Beskæftigelse	Marginalisering	Integration	Netto- marginalisering
<i>Virksomhedens lønspredningsafvigelse fra sektorgennemsnit</i>				
Mindst 50 pct.point under	5,1	1,86	0,35	1,51
20-50 pct.point under	22,3	1,73	0,36	1,37
+/- 20 pct.point	50,1	1,29	0,36	0,93
20-50 pct.point over	6,5	1,28	0,33	0,95
Mindst 50 pct.point over	7,5	1,16	0,22	0,94
Uoplyst	8,4	1,55	0,47	1,08
I alt	100	1,43	0,35	1,08
Antal (1.000 personer)	2.267	33,3	7,80	-

Note: Lønspredningen er målt som den relative afstand mellem virksomhedens aflønning af personer uden erhvervskompetencegivende uddannelse og personer med en erhvervsfaglig uddannelse. I tabellen er angivet hvor meget virksomhedens lønspredning afviger fra sektorens lønspredning, angivet i procentpoint.

Halvdelen af de beskæftigede er ansat på virksomheder, hvor lønspredningen ligger på niveau med sektorgennemsnittet. Tilsvarende er godt 27 pct. ansat i virksomheder med lønspredning under sektorgennemsnittet og knap 15 pct. ansat i virksomheder med lønspredning over sektorgennemsnittet.

Som det fremgår af tabel 6.4 er marginaliseringsprocenten højere jo lavere lønspredningen er i forhold til sektorgennemsnittet. Integrationen viser en svag tendens til det samme.

I tabel 6.5 vises nettomarginaliseringsprocenten for forskellige lønspredningsniveauer.

Nettomarginaliseringsprocenten er højest for virksomheder med en lønspredning under sektorgennemsnittet. Omvendt giver løn-

Tabel 6.5.**Nettomarginalisering for forskellige virksomhedsstørrelser og grader af lønspredning, procent-point.**

Antal ansatte	1-4	5-49	50-99	100-199	200-499	500+	I alt
<i>Virksomhedens lønspredningsafvigelse fra sektorgennemsnit</i>							
Mindst 50 pct.point under	1,98	1,45	1,26	1,63	1,55	1,64	1,51
20-50 pct.point under	1,54	1,20	1,37	1,46	1,72	1,32	1,37
+/- 20 pct.point	1,32	0,95	0,86	1,01	0,99	0,88	0,93
20-50 pct.point over	1,32	0,95	0,89	0,96	0,48	1,26	0,95
Mindst 50 pct.point over	0,96	0,94	0,86	0,62	1,13	1,22	0,94
Uoplyst	1,30	0,76	0,47	0,00	0,00	-	1,08
I alt	1,33	1,03	1,00	1,15	1,23	0,99	1,08

Note: Se tabel 6.4.

spredning over gennemsnittet ikke et fald i nettomarginaliseringen.

For lønspredninger svarende til gennemsnittet og derover kan virksomhederne inddeles i tre grupper. Den første gruppe, der omfatter virksomheder med 5-99 ansatte, følger det generelle mønster. Det vil sige, at nettomarginaliseringen er særlig høj for virksomheder med lav lønspredning, men ikke specielt lav for virksomheder med høj lønspredning. I anden gruppe, hvor virksomhederne har 1-49 eller 100-199 ansatte, er der en entydig negativ sammenhæng mellem nettomarginalisering og lønspredning. For den tredje gruppe af store virksomheder med mindst 200 ansatte er der ikke den samme klare sammenhæng. For denne gruppe af virksomheder er nettomarginaliseringen høj for virksomheder med særlig stor lønspredning. Alt i alt synes der med enkelte undtagelser at være en negativ sammenhæng mellem lønspredning og nettomarginalisering, når der foretages en opdeling på virksomhedsstørrelser.

Tabel 6.6.

Nettomarginalisering for forskellige brancher og grader af lønspredning, procentpoint.

	Virksomhedens lønspredningsafvigelse fra sektorgennemsnit						I alt
	Mindst 50 pct.-point under	20 - 50 pct.-point under	+/- 20 pct.point	20 - 50 pct.point over	Mindst 50 pct.point over	Uoplyst	
<i>Primær sektor</i>							
Landbrug, fiskeri og skovbrug	1,42	0,99	0,73	0,2	0,39	0,51	0,67
Fiskeri mv.	0,89	0,90	0,74	0,86	1,91	0,82	0,88
Råstofudvinding	1,46	1,17	0,32	0,00	5,37	1,44	1,17
<i>Fremstilling</i>							
Nærings- og nydelses-middelindustri	3,02	2,05	1,52	1,21	1	1,54	1,79
Tekstil-, beklædnings- og læderindustri	2,83	2,08	1,84	1,62	1,85	1,76	1,98
Træ-, papir- og grafisk industri	2,59	1,63	1,59	1,55	1,45	1,85	1,59
Mineralolie-, kemisk og plastindustri	0,99	1,18	1,93	1,29	2,24	1,84	1,44
Sten-, ler- og glasindustri	-0,06	2,08	1,65	3,24	0,11	2,52	1,95
Jern- og metalindustri	2,12	1,73	1,77	1,38	1,08	2,29	1,69
Møbelindustri og anden industri	0,31	1,11	1,28	0,84	1,63	1,34	1,22
<i>Energi- og vandforsyning</i>	0,89	0,63	0,47	1,08	0	0,3	0,48
<i>Bygge- og anlægsvirksomhed</i>	1,37	1,31	1,14	1,03	0,88	1,33	1,2
<i>Handel mv.</i>							
Handel med biler, auto-reparation, servicestationer	1,4	1,02	1,08	0,86	0,8	1,46	1,02
Engros- og agenturhandel undtagen med biler	1,65	1,39	1,35	1,05	1,21	2,19	1,46
Detailhandel og reparations-virksomhed undt. biler	1,93	1,59	1,08	1,06	0,94	1,64	1,33

(fortsættes)

Tabel 6.6.

Fortsat.

	Virksomhedens lønspredningsafvigelse fra sektorgennemsnit						
	Mindst 50 pct.-point under	20 - 50 pct.-point under	+/- 20 pct.point	20 - 50 pct.point over	Mindst 50 pct.point over	Uoplyst	I alt
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	2,33	1,82	1,22	1,28	1,21	1,82	1,62
<i>Transport mv.</i>							
Transportvirksomhed	1,14	0,99	0,95	1,23	0,4	0,87	0,96
Post og telekommunikation	0,00	1,18	0,82	0,68	0,58	0,53	0,80
<i>Finansiering mv.</i>							
Finansierings- og forsikringsvirksomhed	1,16	1,06	0,83	0,61	0,69	0,95	0,9
Udlejning og ejendomsformidling	1,57	0,98	1,27	1,28	1,45	1,01	1,17
Forretningsservice mv.	1,18	1,27	1,22	1,09	1,23	1,57	1,27
<i>Offentlige tjenesteydelser mv.</i>							
Offentlig administration mv.	1,68	0,56	1,01	0,68	0,75	0,44	0,94
Undervisning	0,77	0,42	0,37	0,53	0,43	0,34	0,39
Sundhedsvæsen mv.	1,21	0,76	0,47	0,60	0,62	0,58	0,49
Sociale institutioner mv.	0,98	0,47	0,59	0,44	0,54	0,28	0,54
Renovation, foreninger og forlystelser mv.	0,62	0,79	0,90	0,94	0,39	0,54	0,76
<i>Uoplyst erhverv</i>	1,26	1,43	-0,27	-2,83	0,76	0,38	0,48
I alt	1,51	1,37	0,93	0,95	0,94	1,08	1,08

Note: Den høje nettomarginalisering for sten-, ler- og glasindustri (3,24 pct.) og for råstofudvinding (5,37 pct.) er noget usikker, da den kun er baseret på henholdsvis 9 og 2 marginaliserede.

I tabel 6.6 beskrives nettomarginaliseringsprocenter fordelt på brancher og lønspredning.

Det fremgår, at den ovenfor beskrevne sammenhæng mellem lønspredning og nettomarginalisering også findes inden for en del af brancherne.

For næsten halvdelen af brancherne gælder det, at nettomarginaliseringen stiger med faldende lønspredning, når lønspredningen er under gennemsnittet. Den negative sammenhæng mellem lønspredning og nettomarginalisering genfindes også for 4 branchers vedkommende, når lønspredningen i virksomheden overstiger sektorens lønspredningsniveau.

Ca. 85 pct. af lønmodtagerne er beskæftiget i og ca. 80 pct. er marginaliseret fra de 16 brancher, hvor der kan spores en hel eller delvis negativ samvariation mellem lønspredning og nettomarginalisering. For en stor del af arbejdsmarkedet gælder det altså, at nettomarginaliseringen er højere jo lavere lønspredningen er.

Sammenfatning

For den lavt kvalificerede arbejdskraft viser analysen, at marginaliseringsprocenten stiger med et stigende lønniveau, mens der ikke findes samme entydige sammenhæng mellem integrationsprocenten og lønniveauet. For gruppen med en erhvervsfaglig uddannelse er der ikke en systematisk sammenhæng mellem marginaliseringsprocenten og lønniveauet. Til gengæld er der en tendens til, at integrationsprocenten er højest i virksomheder med et lavt lønniveau. Samlet betyder det, at for den lavt kvalificerede arbejdskraft er nettomarginaliseringsprocenten tydeligvis højere på virksomheder med et højt lønniveau, mens sammenhængen er mindre klar for gruppen med en erhvervsfaglig uddannelse.

Betragtes sammenhængen mellem lønniveau og nettomarginalisering på et brancheniveau, genfindes den positive sammenhæng mellem lønniveau og nettomarginalisering i 11 ud af 26 brancher. Desuden findes sammenhængen for de mindre og de mellemstore virksomheder.

For lønspredningsniveauer under gennemsnittet er der en negativ sammenhæng mellem lønspredning og nettomarginalisering. Virksomheder med en lønspredning mindst 50 pct.point under sektorlønspredningen har således ca. 60 pct. højere nettomarginalisering end virksomheder, hvor lønspredningen svarer til sektorens lønspredning. For lønspredning over gennemsnittet er nettomarginaliseringen relativt konstant.

Den sammenhæng, der kan konstateres mellem nettomarginaliseringen og lønspredningen, gælder for en stor del af arbejdsmarkedet. Således er ca. 85 pct. beskæftiget i og ca. 80 pct. marginaliseret fra de brancher, hvor nettomarginaliseringsprocenten stiger med faldende lønspredning.

Litteratur

Det økonomiske råd (1994)

Dansk økonomi. Juli 1995.

Det økonomiske råd (1995)

Dansk økonomi. Forår 1995.

Finansministeriet (1995)

Finansredegørelse 1995. December 1995.

Ingerslev, O. og L. Pedersen (1996)

Marginalisering 1990-1994. Socialforskningsinstituttet 96:16.

Rosdahl, A (1985)

Hvem blev langtidsledige?. Socialforskningsinstituttet
publikation 150.

Vejrup-Hansen, P. (1995)

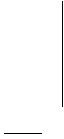
Jobomsætning og forskelle i beskæftigelsesstabilitet og konjunkturfølsomhed blandt grupper på arbejdsmarkedet. Arbejdsnotat.
Institut for Erhvervs- og Samfundsforskning. Handelshøjskolen i København

Velfærdskommissionen (1995a)

(Kommissionen om fremtidens beskæftigelses- og erhvervs-
muligheder). *Velstand og velfærd - Bilag 1*.

Velfærdskommissionen (1995b)

(Kommissionen om fremtidens beskæftigelses- og erhvervs-
muligheder). *Velstand og velfærd - Bilag 2*

Socialforskningsinstituttets udgivelser siden 1.1.1997

97:1

Bengtsson, S.: Handicap og funktionshæmning i halvfemserne. 1997. 196 s. ISBN87-7487-552-3. Kr. 140,00.

97:2

Gregersen, O.: Virksomhedernes brug af arbejdsmarkedsuddannelserne. 1997. 242 s. ISBN 87-7487-553-1. Kr. 175,00.

97:3

Andersen, D.: Uddannelsesvalg efter 9. klasse. Delprojekt under forskningsprogrammet UDDANNELSE TIL ALLE. 1997. 205 s. ISBN 87-7487-555-8. Kr. 135,00.

97:4

Gruber, T. & Villadsen, K.: Kvalitet i det frivillige sociale arbejde. 1997. 166 s. ISBN 87-7487-556-6. Kr. 130,00.

97:5

Bonke, J. (red.): Dilemmaet arbejdsliv – familieliv i Norden. 1997. 256 s. ISBN 87-7487-557-4. Kr. 140,00.

97:6

Hestbæk, A-D: Når børn og unge anbringes. En undersøgelse af kommunernes praksis i anbringelsessager. 1997. 304. s. ISBN 87-7487-558-2. Kr. 210,00.

97:7

Brogaard, S. & Weise, H.: Evaluering af Lov om kommunal aktivering. Kommuneundersøgelsen. 1997. 110 s. ISBN 87-7487-559-0. Kr. 100,00.

97:8

Hansen, H.: Elements of Social Security in 6 European Countries. A comparison covering: Denmark, Sweden, Finland, Germany, Great Britain, The Netherlands. 1997. 140 s. ISBN 87-7487-560-4.

97:9

Zeuner, L. (red.): Social integration. 1997. 226 s. ISBN 87-7487-561-2. Kr. 170,00.

97:10

Kjær Jensen, M., Kirkegaard, O. & Varming, M.: Sociale boformer. Boformer for psykisk syge, alkohol- og stofmisbrugere samt socialt understødt og hjemløse. SBI-rapport 281. I samarbejde med Statens Byggeforskningsinstitut. 1997. 195 s. ISBN 87-563-0959-7. Kr. 200,00.

97:11

Fridberg, T. (red.): Hvem løser opgaverne i fremtidens velfærdssamfund? 1997. 236 s. ISBN 87-7487-564-7. Kr. 170,00.

97:12

Bunnage, D.: Young Elderly in Denmark in the Mid-1990's. 1997. 39 s. ISBN 87-7487-565-5.

97:13

Pedersen, L. (red.): Er der veje til fuld beskæftigelse? 1997. 304 s. ISBN 87-7487-566-3. Kr. 200,00.

97:14

Kjær Jensen, M.: Valg af ungdomsuddannelse efter 10. klasse. Delprojekt under forskningsprogrammet UDDANNELSE TIL ALLE. 1997. 38 s. ISBN 87-7487-567-1. Kr. 50,00.

97:15

Bonke, J.: Hans ægteskab/hendes ægteskab - økonomiske beslutninger i familier og hjemmeservice. 1997. 269 s. ISBN 87-7487-569-8. Kr. 190,00.

97:16

Fridberg, T.: Fra eliteforbrug til masseforbrug. Interessen for kultur 1964-1993. 1997. 94 s. ISBN 87-7487-573-6. Kr. 90,00.

97:17

Hansen, E.J.: Perspektiver og begrænsninger i studiet af den sociale rekruttering til uddannelserne. 1997. 68 s. ISBN 87-7487-574-4. Kr. 60,00.

97:18

Just Jeppesen, K.: Børns kriminalitet. Forsøgserfaringer fra en hurtig forebyggende indsats. 1997. 89 s. ISBN 87-7487-575-2. Kr. 125,00

97:19

Bjerregård Bach, H.: Virksomhederne og arbejdsformidlingens tilbud. Evaluering af arbejdsmarkedsreformen II. 1997 157 s. ISBN 87-7487-576-0. Kr. 150,00.

97:20

Langager, K.: Indsatsen over for de forsikrede ledige. Evaluering af arbejdsmarkedsreformen I. 1997. 264 s. ISBN 87-7487-577-9. Kr. 230,00.

97:21

Weise, H. & Brogaard, S.: Aktivering af kontanthjælpsmodtagere. En evaluering af Lov om kommunal aktivering. 1997. 192 s. ISBN 87-7487-578-7. Kr. 180,00.

97:22

Fridberg, T. & Koch-Nielsen, I.: Konsekvensanalyse af kulturby 96. 1997. 78 s. Kr. 150,00. Fridberg, T. & Koch-Nielsen, I.: Cultural Capital of Europe Copenhagen 96. 78 s. Kr. 150,00. Både dansk og engelsk udgave sælges gennem Københavner Information, Rådhuspladsens Informationscenter, 1550 København V, tlf. 33 66 66 33.

97:23

Vestergaard, H., Gottschalk, G., Trærup, T., Gruber, T. & Ørum Rasmussen, I.: De 8 modelområder. Evaluering af et Byudvalgs-initiativ. SBI-rapport 288. I samarbejde med Statens Byggeforskningsinstitut. 1997. 215 s. ISBN 87-563-0972-4. Kr. 325,00.

97:24

Heide Ottosen, M.: Børn i sammenbragte familier. Et studie af forældreskab som social konstruktion. 1997. 412 s. ISBN 87-7487-579-5. Kr. 270,00.

97:25

Nygaard Christoffersen, M.: Spædbarnsfamilien. Rapport fra første fase i en forløbsundersøgelse af børn født i efteråret 1995. 1998. ISBN 87-7487-580-9. Under udgivelse.

97:26

Bruun-Vierø, I.M.: Annual Report 1996. Catalogue of Projects 1997. 1997. 44 s. ISBN 87-7487-581-7.

97:27

Bengtsson, S.: Kvalitet gennem brugerindflydelse. Et forsøg med styring af indhold i stedet for form. 1997. 144 s. ISBN 87-7487-582-5. Kr. 115,00.

98:1

Holt, H.: En kortlægning af danske virksomheders sociale ansvar. 1998. 186 s. ISBN 87-7487-583-3. Kr. 135,00.

98:2

Christensen, E.: Anbringelser af børn. En kvalitativ analyse af processen. 1998. 186 s. ISBN 87-7487-584-1. Kr. 135,00.

98:3

Leisner, E. & Rosdahl, A.: Merbeskæftigelseskravet i den offentlige sektor. Interview på 14 institutioner. 1998. 66 s. ISBN 87-7487-586-8. Kr. 75,00.

98:4

Hansen, H.: Elements of Social Security. A comparison covering: Denmark, Sweden, Finland, Germany, Great Britain, The Netherlands, Canada. 1998. 208 s. ISBN 87-7487-587-6.

Social Forskning er instituttets nyhedsblad. Det udkommer fire gange om året og orienterer i en lettilgængelig form om resultaterne af instituttets arbejde. Lejlighedsvis udkommer Social Forskning som udvidet tema-nummer med bidragydere udefra.

Abonnementet er gratis og kan tegnes ved henvendelse til instituttet.

Tema-nummer af Social Forskning:

Det sociale ansvar. September '96. 68 s.

Borgerne om velfærdssamfundet. Særnummer. August '96. 66 s.

Kr. 50,00.

Børn. Familie. Samfund. Marts '97. 98 s.

En fuldstændig liste over instituttets udgivelser kan fås ved henvendelse til Socialforskningsinstituttet tlf. 33 48 09 46, e-mail: library@smsfi.dk.